

fókuszban az idő

Az idő idejéről

Időtlen idő

Mindennek rendelt ideje van?

élő víz

A misszió elsősorban szívügy

Evangelikus csángók

Ház- és léleképítés

híd

evangelikus missziói magazin

2014. III. szám

<http://misszio.lutheran.hu>

Tartalom

fókuszban az idő

- 3 Barátunk, az idő
- 4 Az idők jelei: változó értékeink
- 6 Időmozaik
- 7 Az idő fontossága – egy anya szemszögéből
- 8 Bölcsőben ringató idő
- 9 Időtlen idő
- 9 Weöres Sándor: A teljesség felé (részlet)
- 10 Nyolcvan év Kelenföldön
- 11 Michael Quoist: Van időm, Uram
- 12 Os temporale – „idő csont”
- 14 Relatív idő
- 16 Az idő idejéről
- 18 Az idő titka
- 20 A mi időnk
- 22 Mindennek rendelt ideje van?
- 24 Intermezzo az örökkévalóságban

élő víz

- 25 **ÉLETJEL** – Evangélikus csángók
- 28 **MISSZIÓ** – A misszió elsősorban szívügy
- 30 **BESZÉLGETÉS** – Ház- és léleképítés
- 32 **GYŰLEKEZETÉPÍTÉS** – Evangélikus élet A FŐVÁROS PEREMÉN
- 34 **XX. SZÁZADI HITVALLÓINK** – Bepillantás az isteni kegyelem természetébe
- 36 **HOGYAN TOVÁBB, EGYHÁZ?** – Ébredve és ébresztve
- 38 **KÖVESSÉTEK HITŰKET** – A türelmes evangélista
- 41 **HITVÉDELEM** – Szenvedélyes levél a Jehova tanúi kapcsán
- 44 **TEOLÓGIA** – A teológiai nyelv kizökkenéséről
- 46 **ÜZENET** – A mai magyar népbetegség, morbus hungaricus
- 47 **BESZÉLŐ KÉPEK * IMÁDKOZZUNK**
- 48 **ÉNEKEM AZ ÚR * DERŰ**
- 49 **AJÁNLÓ** – Hitben járunk – nem a valóságban?
- 49 **REJTVÉNY**
- 50 **TANÚSÁGTEVŐK** – A vastelepen
- 52 **ISTENNEL SZÖVETSÉGBEN**

A címlapon a tótkomlói evangélikus templom toronyórája látható. Fotó: Varga Krisztina

Kérdőív a Híd evangélikus missziói magazinról

Megtálalható az Evangélikus Missziói Központ honlapjának főoldalán:
<http://misszio.lutheran.hu>

Köszönjük, hogy megtisztel minket véleményével arról, hogy hogyan tehetnének jobbá újságunkat.

Érdeklődéssel várjuk észrevételeit, köszönjük együttműködését!

A kitöltött kérdőívet kérjük e-mail címünkre visszaküldeni:
evmis@lutheran.hu

Postán is beküldhető a következő címre:
Evangélikus Missziói Központ
1164 Budapest, Batthyány Ilona u. 38–40.

Impresszum

híd

evangélikus missziói magazin
2014. III. szám
megjelenik negyedévente

HU ISSN 1787–5749

Kiadó és szerkesztőség:

Evangélikus Missziói Központ –
Magyar Evangélikus Rádiómisszió
1164 Budapest, Batthyány Ilona u. 38–40.
tel./fax: 06 1 400 3057
e-mail: evmis@lutheran.hu
<http://misszio.lutheran.hu>
számlaszám: 11716008–20157087

Felelős szerkesztő:

Szeverényi János
tel.: 06 20 824 5463
e-mail: janos.szeverenyi@lutheran.hu,
www.szeverenijanos.hu

Munkatársak:

Balog Eszter, Erdészné Kárpáti Judit,
Fehér Charlotte, dr. Garádi Péter,
Kis Ferenc Balázs, Kovács László,
Kóháti Dorottya, Szeverényi Jánosné,
ifj. Zászkaliczy Pál

Layout, grafikai tervezés, tördelés:

Kreatív Flotta
Perl Andrea, Perl János
www.kreativflotta.hu

Nyomdai kivitelezés:

Pauker Nyomdaipari Kft.
www.pauker.hu

Egy szám ára 400 Ft,
előfizetési díj egy évre 1600 Ft.
Megrendelhető a kiadónál.
Az Evangélikus Élet hetilapban elhelyezett
példányok ingyenesek.

Adományokat kérünk és elfogadunk.

nyomdai termék

www.magyar-nyomda.hu

Partnereink:

BARICSAIHELYSÉLYPÁRÉSTÓ
SANANSÁAITAJAI

NOREA
MÉDIAMISZJON

Barátunk, az idő

*Az idő nem ellenünk,
hanem nekünk dolgozik.*

Egyiptomi szólás szerint minden fél az időtől, de az idő fél a piramisoktól. A piramisok valóban évezredek óta időtálló építmények, mégis meglátszik rajtuk az idő vasfoga. A szél kavarta homokszemek és a napi hőingás lassan, de biztosan koptatják ezeket a monumentális műemlékeket, amelyek az állandóság, a stabilitás jelképei.

Az idő, mint valami kérlelhetetlen ellenség, a piramisok fölött is eljár. Emberként nem évezredekben, hanem évtizedekben mérjük életünk idejét, kevesen érik meg a századik születésnapjukat. **Több fronton is küzdünk a múltal, hiszen néha túl soknak érezzük, máskor pedig túl kevesnek és gyorsan illanónak.** A börtönben, betegágyon és életünk egyéb nehéz időszakában súlyosan ránk nehezedik az alig vánszorgó idő. A számunkra kedves és fontos órák viszont hirtelen tűnnek tova. Küzdünk az idővel, vagy éppen több időért, mint a vizsgán sorra kerülő diák azért, hogy néhány perccel hosszabb ideje legyen arra, hogy összeszedje gondolatait. Végül azonban az idő egyszer elfogy, lejár. A piramisok ideje később, a mi életünk ideje sokkal hamarabb. Úgy tűnik, hogy az idő végül legyőz minket.

Keresztyén hitünk és reménységünk egyik sarokpontja éppen az a bizonyosság, hogy az idő minden látszat és tapasztalat ellenére nem ellenségünk, hanem sokkal inkább a barátunk. Az idő nem ellenünk, hanem nekünk dolgozik. Hiszen miközben a múlt évek gondolatai ráncokat írnak arcunkra és lelkünkre, és egyre inkább közeledünk földi életünk végéhez, nem felejtsük el, hogy minden új kezdet előfeltétele az, hogy a régi befejeződjön, elmúljon.

A piramisok, minden más földi létezővel együtt, idővel porrá és homokká kopnak, mindörökké véget ér létezésük. Újjá nem élednek többé. Nekünk, esendő és a piramisok élethosszához aligha mérhető életű embereknek viszont ígéretünk van Istentől arra, hogy föltámaszt, újjáteremt minket.

Jézus Urunk elmondta tanítványainak, hogy helyet készített számukra az örök, mennyei otthonban, és mindazok számára is, akik őbenne bíznak, hisznek. Ha ezt bátran hisszük, akkor már nem ellenséggé tekintünk az időre, és nem harcolunk ellene kilátástalan küzdelemmel. Az idő nem ellenünk, hanem nekünk dolgozik, hiszen mi nem a véget várjuk, hanem az új kezdet felé haladunk.

KOVÁCS LÁSZLÓ

Az idők jelei: változó értékeink

Jobaházi András még annak az órásgenerációnak a tagja, aki valóban ért az órák javításához. Nem csak elemet és szíjat cserél, hanem javít! A '70-es évek óta végzi a mesterséget szeretettel és alázattal az apró szerkezetek iránt. A rendszerváltással együtt a világ is megváltozott – és nem az órák javára. A fogyasztói társadalom beköszöntével egyre kevésbé értékeljük a régi dolgokat: helyette a csillogást szeretjük, még ha rossz minőséggel is párosul: és ez a karórákra különösen igaz. Volt osztálytársainak többsége elhagyta a szakmát, és máshol keresett boldogulást, ő viszont Baross utcai boltjában töretlenül várja az ügyfeleket, akik nem ritkán az üzlet előtt az utcán kígyózó sorokban várnak arra, hogy a mester kézbe vegye régi és új, kicsi és nagy, különleges és hétköznapi, de valamilyen szempontból javításra szoruló időmérő eszközüket.

Mitől jó egy óra az órás szemével?

És tartósságmániás vagyok. Ha részt vehetnék egy óra tervezésében, tudnék tanácsokat adni, mert most még a drága órák is hitvány minőségben készülnek.

A drága óra akkor mitől drága?

Drága lesz a reklámtól, és a különleges toktól. Sok svájci márkát megvásá-

roltak, és mindenhol reklámozzák: a Forma-1-en a fűvet úgy nyírják, hogy kiadja a márka nevét, az Oktogonon kitesznek egy világító reklámot az épület tetejére: és így tesznek minden nagyvárosban. De ettől még nem értékesek egy gyűjtő szemével: az értékességet a különleges mechanikus szerkezet adja; egy modern, akár milliós karóra szerkezete tíz-húsz ezer fo-

rintot ha érhet. A japán órák még mindig híresek a jó ár-érték arányukról.

Ön is japán órát hord?

Igen, most épp ilyen van rajtam. Tavaly történt, hogy az ácsok egy ugyanilyet leejtettek az ötödik emeletről. Bármelyik svájci óra dirib-darabra tört volna, ennek meg alig volt hibája: meg tudtam javítani. Ezek a japánok nagyon

gyakorlatiasak, de ez jellemző más távol-keletiekre is.

Ezek szerint akkor az igazán drága órák is pusztán divattermékek lettek?

Egy háború előtti óra kinyitva még egy laikus szemével is értékelhető, tetszetős; a maiakban már rengeteg a műanyag alkatrész. Bár még vannak, akik akár harminc évig is ragaszkodnak egy órához, azért egyre nagyobb azoknak a száma, akiknek mindig új kell. Őket szolgálják ki ezek a drága, de silány minőségű órák. Viszont egyre több régi, értékes, mechanikus svájci órát hoznak mostanában javításra: fiatalok az '50-es évek órait veszik elő, amit a nagypapa hagyott rájuk, és kérik, hogy tegyem rendbe... Az én korosztályom szakemberei még értenek hozzá, mert tanultuk és gyakorlatunk is van benne...

És a fiatalabbak?

A fiatalabbak már nem nagyon tudják ezt. Érthetnének hozzá, csak nem találkoztak ezekkel a régi órákkal, és nem mutatta meg nekik senki. Magyarországon már az órasképzés is megszűnt körülbelül tíz éve. Könnyen lehet, hogy tíz-húsz éven belül kihalt ez a mesterség, csak maroknyi megszállott marad, akik a nagyon különleges órákra specializálódnak.

Milyen egyéb órái vannak még, amelyek nem karórák?

Én nagyon szeretem a faliórákat. A rugóhuzamúak nem olyan jók a rugótö-

rés veszélye miatt. A legeslegjobb azok, amelyek nehezzel működnek: ezek igazán jó szerkezetek. 110-150 évesek, még mindig tökéletesek, a szerkezeten alig látszik az eltelt évszázad. A jómódú családok tudták megengedni maguknak a súlyhuzamú órákat a századfordulón: rengeteg ilyen óra volt akkor Magyarországon. A '70-es években ezeket az órákat lakókocsiszámra vitték ki az Ecseriről a nyugati gyűjtők. Egy ilyen súlyhuzamú órámat nekem is van, de nem gyűjtöm őket, ahhoz több hely és több idő kellene.

Mit mond egy óra a viselőjéről?

Rengeteg. Hoztak már be ide valami rettentően koszos órát, de olyat is, amiben már rovarok laktak: egy faliórában például élő svábbogarak nyüzsögtek, vagy egy kisebb ébresztőórában tetvek. Én minden munkát el szoktam vállalni, de azokat visszaküldtem. A másik oldalról viszont került ide olyan ötvenéves óra, ami szinte újnak látszott: az már túlzott pedantéria.

És a formája, márkája?

Az is nagyon áruklodó. Primitívebb emberek szinte demonstrálni akarják a gazdagságukat egy-egy nagyobb karórával, amelyek tipikusan ízléstele-

nek, minőségileg gyatrák, ráadásul pusztán hamisítványok. De eredetiből is van olyan, amit én nem szívesen hordanék: drága csillogó kövekkel a számlapon. Ez is kivagyiság. Átlagos, intelligens emberek inkább magas használati értékű, nem vastag, jól látható számlapú órákat hordanak.

Az óra már régen is státuszszimbólum volt, vagy csak időmérésre használták?

Egyszerre volt státuszszimbólum és műszaki különlegesség. Talán a műszaki különlegesség adta akkoriban a státuszt. Mára a szerkezet egységesedett, a státuszt a külső megjelenés adja.

KIS FERENC BALÁZS

Idő- mozaik

Az idő nem látható, érzékszervekkel nem érzékelhető.

Az idő mérésének jelenlegi rendszere a sumer civilizációig (Kr. e. 4-5000) nyúlik vissza. E mérési rendszer hatvanas alapot használ: 60 másodperc van egy percben, 60 perc van egy órában, valamint 360 nap (60×6) egy évben (néhányal kiegészítve). E számrendszerben a 12 is jelentős szám: a napnak 12 nappali és 12 éjszakai órája van, és 12 hónap van egy évben.

Az idő a világmindenség alapvető szerkezetének része, egy kiterjedés, melyben események egymásutáni sorrendben történnek, és az idő maga is mérhető. Ezt az ún. realista nézetet, melyet *Sir Isaac Newton* is használt, gyakran newtoni időnek is nevezik.

Az ezzel ellenkező nézet szerint az idő az emberi szellem alapvető szerkezetének része olyan elvonatkoztatott fogalmakkal együtt, mint a tér vagy a szám. *Immanuel Kant* ezen idealista nézetében az idő az emberek által használt mérési rendszer része, melyet néha kanti időnek is neveznek.

Az időnek egyetlen oka van: minden nem történhet egyszerre. – *Albert Einstein*

Einstein kimutatta, hogy a különböző sebességgel mozgó emberek az események időbeli hosszát és a köztük lévő időbeli távolságot a tárgyak közötti fizikai távolsághoz hasonlóan eltérőnek mérik, bár a különbségek nagyon kicsik, hacsak a köztük lévő sebességkülönbség a fénysebesség közelébe nem esik.

A kezdetekről:

A Biblia első verse: „Kezdetben teremtette Isten a mennyet és a földet.”

Korán: „Azok, akik hitetlenek, vajon nem látták, hogy az egek és a föld összefüggő tömeg volt és mi választottuk szét azokat, és minden élő dolgot mi hoztunk létre a vízből?” (21. szúra, 30. vers)

Lao-ce (a Tao Te King első verse): „Az a Névtelentől volt, hogy a Menny és a Föld kikelt. A neves csupán a saját fajtáját nevelő tízezer teremtménynek az anyja.”

Ha az adott történést érdekesnek, izgalmasnak vagy kellemesnek, kíváncsún tartjuk, akkor az időt rendszerint felgyorsulni érezzük, ha ugyanazt unalmasnak vagy kellemetlennek érezzük, számunkra az idő lelassul. *Jean Piaget* az idő ilyen jellegű érzékelését megélt időnek nevezte.

Egy másik érdekes megfigyelés a korról függ össze. Ha az időt a tapasztalatokkal mérnénk, akkor megállapíthatnánk, hogy egy év az öt éves gyermek életének 20%-át képviseli, míg ugyanaz egy ötven éves életének csupán 2%-a, tehát az életkor növekedésével minden időszakasz a tapasztalatok összességének kisebb hányadát jelöli, s az idő öregkorban felgyorsul. A gyermek számára öt év életének kétszerese – mintegy örökkévalóságnak tűnik (...ő sokkal idősebb nálam, már elmúlt hat!), míg ötven fölött minden pillanat számít, s öt év egy pillanat alatt elfut...

Einstein relativitáselméletének magyarázásakor gyakran megjegyezte: „míg egy szép lány mellett való ülés egy órája csupán egy percnél, addig a forró tűzhely megérintése egy órának tűnik.”

Ostoba piktor az idő, mentől tovább dolgozik az arcképünkön, annál jobban elrontja azt. – *Jókai Mór*

Minden, ami létezett a világon, amikor megszülettünk, az normális és hétköznapi, és a világ működésének természetes része. Minden, amit tizenöt és harmincöt éves korunk között találnak fel, az új és izgalmas, és forradalmi, és talán karriert lehet csinálni belőle. Minden, amit harmincöt éves korunk után fedeznek fel, az a dolgok természetes rendje ellen való. – *Douglas Adams*

A fiatalság nem életkor, inkább lelkiállapot: akaraterő, képzelőerő, heves érzelmek, a bátorság uralma a gyávaság fölött, amikor a kalandvágy legyőzi a kényelemszeretetet. Attól még nem öreg valaki, hogy megélt valahány évet. Öregedni annyi, mint lemondani az álmainkról. Az évek ráncossá teszik a bőrt, a lelkesedés hiánya pedig a lelket. – *Radha Soami*

Az ember olyan lény, akinek meg se kottyán hét év várakozás, ha tudja, hogy Ráchel vár rá a hetediknek a végén. Még újabb hét évre is telik. Ha viszont nincs róla fogalma, hogy hová is rohan, és minek, akkor azt sincs türelme kivárni, míg a közlekedési lámpa zöldre vált. – *Ancsel Éva*

Legtöbbször nem tudjuk, valójában mire várunk. Vannak, akik olyan állhatatosan várnak, hogy közben elmúlik az ifjúságuk, elsuhanak mellettük a lehetőségek, elszáll az életük, és nem veszik észre, hogy valami olyasmire vártak, ami mindig is ott volt körülöttük... A fenébe is! Mikor kezdünk már el úgy élni, hogy megértjük az élet sürgető dübörgését? Ez itt most – ez a mi időnk, ez a mi napunk, ez a mi nemzedékünk... nem pedig a múlt valamely aranykora vagy a jövő ködös utópiája... Ez itt az időnk... akár lelkesedünk érte, akár nem. Ez itt a mi időnk még akkor is, ha gyakran kiábrándítóan, fárasztóan, unalmasnak találjuk. Ez az élet, ami nekünk adatott... és múlik, múlik... Mi a csudára várunk hát? – *Talmud*

Csak egy napig fáj minden fájás,
Huszonegy óra s nem jön rosszabb,
De ez az egy nap egyre hosszabb.
Ady Endre

KIS FERENC BALÁZS

Az idő fontossága – egy anya szemszögéből

Drága gyermekem, neked van időd arra, hogy nevetve meglásd a nyári égen a felhő alakjában a repülő malacot. Nekem arra sincs, hogy felnézzek az égre, mert mindig csak lefelé nézek. Tudod, a gondok, a felelősség...

Neked van időd arra, hogy észrevedd télen a háztetőn az olvadó hó alakjából kirajzolódó puputevét. Nekem arra sincs, hogy az úton kívül mást nézzek. Tudod, mindenhova időre kell menni...

Neked van időd arra, hogy bodobácsokat számolgass a tavaszi napfényben. Nekem arra sincs, hogy pár percig örüljek az első tavaszi, meleg sugaraknak. Tudod, határidős munkáim vannak...

Neked van időd arra, hogy megnézd a lehullott faleveleket, melyik milyen színű, s hogy belefussz önfeledten a falevelkupa közéjébe. Nekem arra sincs, hogy egy levélkét is megcsodáljak. Tudod, várnak rám, menni kell...

Te meglátod az időst, az ősz haját, és megkérded, mitől ilyen a haja. Én pedig csak röviden válaszolok: megöregszünk, tudod... Pedig látom, mennyire szeretnél velem beszélgetni arról, hogy ez hogyan is történik.

Te meglátod a beteget az úton, és megkérded, miért ül a tolókosiban. Nekem csak az általános gyors válasz jut: mert beteg és nem tud járni. Pedig téged érdekelne, mi történt, és hogy meg tud-e gyógyulni...

Te meglátod a repülő madarakat, gyűjtöd a csigákat, beszélgetsz az emberekkel: Honnan jössz és hová mész? – én pedig elmegyek az élet mellett, és valójában melletted is.

Hidd el, gyakran bánt mindez, és az is, ha elmarad az esti mese; bánt, ha már alszol, mire megérkezek hozzád az esti puszival – a munkám miatt megint lekéstelek...

Gyakran bánt, ha csak szavakkal válaszolok, te pedig mindenre kíváncsi vagy. Tudom, mindezt megérezed. Pedig tudom, vacsorára sem kell más, csak anya...

Gyakran gondolkodom azon, hogy most meg kellene állni, mindent félrerakni, és csak rád figyelni.

Mivel is megy el az időm? Mit teszek nap mint nap? És aztán, ha megtettem, mi is lesz? Mi is a fontosabb: a munkám vagy a családom? Évek múlva majd csak nézel rám felnőttként, és elköszönsz: „Köszí, anya, ennyi elég volt”? Jaj nem, ezt nem akarom!...

Gyere, Gyermekem, mutasd, mit rajzolsz! Mit játszol? Meséld, ki a barátod! Hogy telt a napod az iskolában? Jaj, hol vagy? HOL VAGY???

Istenem, segíts, hogy jó anya legyek, hogy össze tudjam egyeztetni a családom szeretetét a dolgozó hétköznapokkal! Segíts, hogy a munkám miatt sohase csorbuljon a gyermekeim iránti szeretetem! Ne engedj abba a kísértésbe esnem, hogy elsőként másoknak kell megfelelnem, és csak másodsorban a családomnak! Segíts türelmes, szeretetteljes anyának lennem! Erősíts meg az anyai hivatásomban! Te mutass utat a minden napok kihívásaiban, és kérlek, te adj erőt azokhoz! Ámen.

BALOG ESZTER

Fotó: Turbek Viktor

Fotók: Hrivnák Mihály

Már a patrisztika legnagyobb gondolkodója, Aurelius Augustinus – magyarosan: (Szent) Ágoston – is szubjektívnek, az elme kreációjának tekintette az időt.

Az, hogy a mindig létezőt csak az egymásutániségben tudjuk elgondolni, tudatunk szűkösségéről árulkodik. Ez a szűkösség pedig teremtményi mivoltunkból következik. Ágoston szerint a mindig változó világgal együtt jöhetett csak létre az idő. „Kezdetben” nem volt...

Emlékezés, figyelem, várakozás. Ágoston ezt a hármast nevezi meg, mint olyan lelki képességeket, melyek az időhöz vannak kötve. Az emlékezés a *múltra*, a figyelem – jó esetben – a *jelenre*, a várakozás a *jövőre* irányul. Az egyetlen valódi, tudatunktól független ezek közül a jelen, a most – az, ami van.

Életidőnk behatárolt itt a földön. Benne versenyt futunk az idővel, célokat, vágyakat kergetve. Közben egyre csak fogy. Nem hiába nevezik vasfogúnak ezt a szenttelenül számoló óriást.

Bölcsőben ringató idő

Az egyik legfőbb kínzóink az emlékezés. Visszajáró árnyak, föld alól értünk nyúló ősök, elszalasztott lehetőségek, hajdani ostoba magunk – mind-mind mi vagyunk. És a jövődő rémképei. Elvesztett ifjúság, burn out, be nem teljesült álmok...

Ha így gondolkodunk, bizton számíthatunk rá, hogy egy téli éjszakán hozzánk is bekopogtat majd a Letűnt Karácsonyok Szellemé, ahogy a kérges szívű, hályogos szemű, egójába zárt Ebenezer Scrooge-hoz is betoppant *Dickens* regényében. **Ha így gondolkodunk, akkor elménk rabjai vagyunk, és nem a szívünkre meg az abba írott törvényre hallgatunk.**

Lehetetlen, hogy az Idő Ura, aki időfeletti és örök, csak korlátoltságunkat orrunk alá dörgölő szándékkal hívta volna életre bennünk ezt a felemás érzékelést! Nekünk az idővel dolgunk van. Meg kell őt ismernünk, ugyanakkor el kell őt felejtenuünk. Életünkbe be kell, de aztán el is kell engednünk.

dent, ami mulandó, a romlás, a széthullás felé sodor. Megállni nem tud. Mi tagadás, hibát már évezredek óta nem vétett. Megbízható számítgató. Csak hát szegény öreg már túlságosan belefeledkezett a mániájába. Már a természet örök újrakezdő nászát sem látja maga körül.

Mégsem érzi, hogy ideje lejárt, hiszen ő maga „időbe zárt”. Ha nagyokos számításait senki nem venné komolyan, becsukhatná a boltot. Ha mindenki a jelennek, a mostnak, az adottnak örülne,

szegény öreg – mint a teremtett világ emberek által piedesztálra emelt földi helytartóinak egyike – nyugdíjba mehetne.

A földi jelen a várakozás ideje.

De a várakozás

Az emlékezés a múltra, a figyelem a jelenre, a várakozás a jövőre irányul.

kozás megszentelt idő. Várni az

első hőesést, az első szerelmet, az első gyermeket, várni az örök, időtlen életet. Áldott állapot mindegyik, mert a várakozó hiszi, amit vár, az eljő. És már csupán ettől a gondolattól is boldog. Készül a lélek, csinosítja magát, ünneplőbe öltözik. Rendet csinál emlékesdobozában is. Szellőztet, suvickol, majd jólesően befészkel magát abba az otthonos, meleg jelenbe, mely az eljövendő bölcsője. Más dolga nincs.

KINYIK ANITA

Az idő a mindenséggel mérve jelentéktelen törpe. Notórius hajtogatató. Vaskalapos, „vasfogú” vénember, aki maga sem tudja, miért – tán megszokásból vagy unalomból – számol, sőt rászámol, és min-

Időtlen idő

Az alkalmas idő

„Jól vigyázzatok tehát, hogyan éltek; ne esztele-
lenül, hanem bölcsen, kihasználva az alkalmas
időt, mert az idők gonoszak. Éppen ezért ne le-
gyetek meggondolatlanok, hanem értsétek
meg, mi az Úr akarata.”

(Ef 5,15–17)

A *Időtlen idő* című festményem legvilágosabb pontja egy kerek forma. Akár ábrázolhat labdát is, amit éppen eldobni készülnek, vagy maga a mozdulat eszünkbe juttathat egy virágot tartó kezét is. Ha felismerjük az alakban *Lewis Carroll* Fehér Nyúl karakterét, asszociációink között biztosan megjelenik az óra fogalma. Hiszen Nyuszi arról híres, hogy mindig siet, folyton azt ismételteti magában: „Jaj, még elkésem!”

A teljes alakos portré a *Gyermekkor megszelídítése* című sorozatom egyik fő darabja. A gyermekkorhoz is szorosan kapcsolható időtlenség állapota és ennek az állapotnak műlékonysága, az ebből eredő paradoxon feszültsége jelenik meg rajta. Egy stopperóra, amelynek nincs számlapja.

A klasszikus barokk technikával, sötétebb tónusú színekkel megfestett Fehér Nyúl az én interpretációmban már nem a kronosz mechanikusságának a foglya, mint az *Alice Csodországban* figurája. Egyfajta szelíd belenyugvással teljesíti feladatát: figyelmeztet, bölcsen számláljuk a múltó időt, miközben az időtlenbe merülés lehetőségeit kutatjuk.

DELI ESZTER KINGA

Weöres Sándor: A TELJESSÉG FELÉ (részlet)

Idő

Tapasztalod a napok és évszakok váltakozását: ez a külső idő, melyet az óra egyenletes mozgásával mérhetsz. Tapasztalod személyed testtelen tartalmainak változását: ez a belső idő, melyhez mérőeszközöd nincsen, a külső időhöz képest hol gyorsan, hol lassan múlik.

Belső idő játszódik le az állatban, növényben, ásványban is, ahogy változó jelenségeik a változatlan létezésre árnyék-csipkéként rávetődnek.

Az élettelen erők működésének egymásutánja: világ-folyamat-idő.

Az emberiség egyetemes áramának hullámszáma: történelmi idő. Ezek mind jelenség-idők, csak a változó és véges tünemények sorozatából alakulnak. Más természetű a teljes-idő, mely a változatlan, végtelen isteni működést tartalmazza. A világtéremtés, világfolyamat és világvég a teljes-időben rejlik; a jelenség-

időben a vég nem fog elérkezni soha, ahogy a teremtés nem történt benne semmikor, és ahogy a létezés sem fér bele, csak annak számtalan keletkező-pusztuló megnyilvánulása. A jelenség-idő minden percében egyformán jelen van a keletkezés, folytatódás, pusztulás, mint véges mása a végtelen teremtésnek, létezésnek, ítéletnek; de a teremtés, fönnyaradás, végítélet nincs meg benne. A jelenség-idő nem végtelen, mégis kezdete és vége, akár a körnek. A teljes-időben a teremtés a kezdet, a fönnyaradás a közép s az ítélet a vég, s ezek benne éppúgy egybeesnek, ahogy a pontban egybeesik a plusz- és mínusz-végtelen s a kettő közti végtelen távolság. A teljes-idő, mint minden változatlan-végtelen, pont-szerű; s a számtalan fajta jelenség-idő közelebbi vagy távolabbi körként övezi.

Nyolcvan év Kelenföldön

Ülök a padban. Talán éppen abban, amelyikben nagymám, Mannheim Etelka imádkozott az új, alig hat éve megépült falak között, nyolcvan évvel ezelőtt. 1934 nyarán.

Nem akármilyen épületet emeltetett a fiatal egyházközség: *Schulek János* (a Mátyás-templom és a Halászbástya alkotójának, *Schulek Frigyesnek* a fia) tervezte és építette neoromán stílusban, központi fűtéssel, lelkészlakásokkal, gyülekezeti tennel.

Etus boldog asszonyként nemrég költözött a frissen elkészült, klinkertéglás, Ibrahim utcai családi házba. Férjével és tizenhárom éves szőke fiacskájával, Sanyival (apámmal) az első szintre, huszonnégy éves asszonylányára már a férjével az emeletre. Körülöttük még mindenütt

pusztaság, mint ahogy a kelenföldi templom előtt is beépítetlen grund – csak a Váli út túloldalán áll a református templom és néhány városi ház, Kós Károly stílusában.

Ülök a padban, és az oltárképre pillantok. Szeretem. Megbocsátó, megtartó szeretet sugároz. *Raksányi Dezső* Hitetlen Tamás történetét felelevenítő oltárképén a szelíd-szép arcú Krisztus sebeit mutatja a kételkedőknek. Istenem, mennyire nekem szól! Vajon apámnak mi jutott eszébe erről a képről, amikor 1935-ben, tizennégy évesen az oltár elé térdelt, hogy konfirmációján vállalja Krisztushoz és az egyházhoz tartozását? Sosem tudom már meg.

Ülök a padban, és elképelem, milyen lehettem csecsemőként, amikor 1954 őszén a keresztség alá tartottak. Sírtam? Vagy csak csöndben figyeltem? A lelkész Jézus Krisztus

Vajon apámnak mi jutott eszébe erről a képről, amikor 1935-ben, tizennégy évesen az oltár elé térdelt?

szavait idézte: **„én veletek vagyok minden napon a világ végezetéig.”** Nem érthettem még persze, csak tizenhárom évvel később (talán), amikor magam is konfirmációs oktatásra jártam Bencze Imre lelkész úrhoz. Aki jóságos volt és kedves (a vizsgakérdéseket is megsúgta, előre). Tudta, hogy már nem Budán, hanem egy pesti bérházban lakunk a nagybeteg Mamival – akkor váltak el a szüleim, huszonkét év házasság után. Sokan konfirmáltunk, s mennyire meglepődtem, amikor egy fiú osztálytársamat pillantottam meg közöttünk. 1967-ben nemigen dicsekedhettünk a templommal...

Ülök a padban, és az oltár előtti lépcső vörös bárnyóján akad meg a tekintetem. Itt térdeltünk, harminckilenc esztendeje, Lacival, fülledt, augusztusi délutánon. Én huszoney, ő huszonhat – mai szemmel két gyerek. De hittük az esküt: „... igazán szeretem, hűséges házastársa leszek Isten rendje és igéje szerint, holtomig, holtáig el nem hagyom sem egészségében, sem betegségében, sem örömeiben, sem bánatában. Isten engem úgy segítjen. Ámen.”

Nem a mi érdemünk, hogy sikerült megtartani, amit megfogadtunk. És itt, Kelenföldön tarthattuk keresztség alá 1979-ben Nórit, 1982-ben Andrist. Isten mindezidáig megsegített ben-

nünket. Amiért minden nap hálát adok.

Ülök a padban, és a keresztelőre figyelek. A baloldali padokban ül a kis Sára családja. Sok fiatal és kevesebb idősebb, egytől egyig boldog arc. Minden családban nagy ünnep egy kisgyermek érkezése. Látni is öröm, az ember önkéntelenül is mosolyog. De ezen a délelőttön úgy esett, hogy a jobboldali padosokban helyet foglaló család mély gyászban van. Nemrég veszítették el harminckilenc éves fiukat. Aki, ahogy a lelkész úrtól megtudjuk, éppen tíz éve, e falak közt mondta ki a boldogító igent. A fiúra emlékezni jöttek – Istenem, de nehéz lehet ilyenkor az elfogadás, a hálaadás.

Az idő

*túl lassú azoknak, akik várnak,
túl gyors azoknak, akik félnek,
túl hosszú azoknak, akik gyászolnak,
túl rövid azoknak, akik örvendnek.
Ám azoknak, akik szeretnek,
az idő nem számít.*

*Henry Van Dyke, amerikai teológus, író
(1852–1933)*

Ülök a padban, és Mamira gondolkok. Három éve, hogy itt állt a kis ravatal, rajta a fehér urna. Azóta Mami is itt „lakik”: ahogy dédunokái mondták: Dédiből templom lett... Ülök a padban, és gyönyörködöm a színes ólomüveg ablakokon besugárzó fényekben. Imádkozom.

JÁSDI BEÁTA

Michael Quoist Van időm, Uram

Uram, elindultam, kint mentek az emberek.
Mentek,
Jöttek,
Siettek,
Futottak.
Futottak a kerékpárok,
Futottak a szekerek,
Futottak a teherautók,
Futott az utca,
Futott a város,
Futott minden.
Futottak, hogy időt ne veszítsenek.
Futottak az idő nyomában, hogy utolérjék az időt, hogy időt nyerjenek.

Viszontlátásra, barátom, bocsáss meg, nincs időm.
Ismét erre fogok jönni, nem várhatok, nincs időm.
Befejezem a levelet, mert nincs időm.
Szívesen segitettem volna magának, de nincs időm.
Nem vállalhatom, nincs időm.
Imádkozni szeretnék, de NINCS IDŐM.

Uram, Te megérted, hogy nincsen idejük:
A gyermek játszik, e pillanatban nincs ideje – majd...
A tanulónak leckéjét kell elvégezni, ideje nincs – majd...
A diáknak ott vannak a könyvei, oly sok munkája, nincsen ideje – majd...
A fiatalember sportol, nincsen ideje – majd...
Az ifjú házasnak megvan az otthona, be kell rendeznie, nincsen ideje – majd...
Az édesapa körül gyermekei, most nincsen rájuk ideje – majd...
A nagyszülőknek ott vannak az unokák, nincsen idejük – majd...
A betegnek megvan a gondja, nincsen ideje – majd...
Kihűlő ágyukon sincsen idejük...
Késő – nincsen már idejük!

Így futnak az emberek az idő nyomában, Uram.
Futva mennek e földi tereken,
Sietve,
Tülekedve,
Túlterhelten,
Mogorván,
Megrakottan,
S nem érnek a célhoz, kevés az idő.
Nekifeszülnek, bár kevés az idő.
Sőt – igen kevés az idő.

Uram, tévedned kellett számításaidban valahol,
Alapvető hibának kell itt lennie,
Az órák túlságosan rövidek,
A napok túlságosan rövidek,
Az életkor túlságosan rövid.
Te mosolyogsz, Uram, az időn kívül állva,
küszködésünk láttán, és tudod, mit teszel.
Nem tévedsz abban, amikor az ember idejét kiméred.
Adsz mindenkinek időt tenni akaratom,
De nem szabad időt veszíteni, időt elverni, időt agyonütni.
Ajándék az idő, amit Te készítesz.
Elmülő ajándék.
Nem, nem tarolható.

Uram, van időm!
Minden idő az enyém, amit Te nekem adtál.
Életemnek éveit, éveimnek napjait, napjaimnak óráit, mind az enyémekek.

Rajtam áll velük okosan élni, higgadt, odaadón, hogy
akként használjam fel a végső másodpercig,
hogy Eléd vigyem, s időmnek izetlen vizéből
Te készíts nemes borítalt, ahogy tetted Kánában
a fiatal pár lakodalmán.

Uram, ma este nem időt kérek Tőled, hogy még ezt meg amazzint elintézzem.
Azt a kegyelmet kérem én Tőled, hogy a nekem ajándékozott időben híven tegyem
azt, amit rám bízta.

Os temporale – „idő csont”

A Híd magazin most az időre fókuszál. Csontjaink között is van olyan, melyet az időről neveztek el, ez a halántékcsont, latinul os temporale. A latin elnevezés abból ered, hogy a korosodást jelző őszülés ezen a területen kezdődik. A csont belső oldala bonyolult alagútrendszer, mely a belső fülnek, ereknek, idegeknek ad védővázat, külső felszíne egyszerű, hasonlíthatnánk egy óra számlapjához, még mutatója is van, a járomcsont.

Szeretnénk mindig fiatalok maradni. Talán ezért is jött az új frizuradivat, melynél leborotválták kétoldalt a haját, és így nem látható a korai őszülés.

Sokat küzdünk az idővel, panaszkodunk, hogy lassan telik, amikor várakozni vagy szenvedni kell. Máskor túl gyorsan pereg, mert hozzá képest túl sok a tennivaló, vagy úgy tűnik, lekésünk valamit. Pedig ha belegondolunk, **beláthatjuk, hogy az idő Isten ajándéka a teremtett világ számára.** Ő, Aki volt, van és örökké ugyanaz, jól tudta, hogy nekünk itt a földön fontos segítség, ha számolni tudunk az idővel, melyet belekódolt a sok ezer fényévre mozgó égitestekbe éppúgy, mint a legparányibb élőlények működésébe.

A minket körülvevő világ időszakos változásai: tavasz, nyár, ősz, tél; nappal és éjszaka Isten könyörülő szeretetszövetségének jelei (1Móz 8,22). Tapintható érverésünk, ébrenlétünk, alvásunk, életszakaszaink mind utalnak Istenünkre, aki életünket megbízatással adta, fenntartja, számon tartja, sőt, számon is kéri. Költői szépséggel írt erről Túrmezei Erzsébet az *Órák* című versében.

Fotó: Hrivnák Mihály

Túrmezei Erzsébet

ÓRÁK

(1941)

Távoli fény: a csillagok.

Közeli fény: a mutató ragyog, s járja a számlapon a körutat. Tizenegyet mutat.

Távoli hang: a ketyegése.

Közeli: a szívem verése. Különben csend van és setét. Zavartalan figyelhetem három óra szerkezetét.

Egyik: a csillagok odafenn.

Óreg csikós a Hortobágyon róluk számolja le: hajnali három.

S mér ez a magos óra évszázadokat, évezredekét.

Jár... jár a titokzatos szerkezet. Megállnia még nem lehet.

Így jár a szívem is.

Méri az életem.

Isten órája.

Felhúzta, idadta nekem, hogy visszavihetem, ha megáll...

de addig életem dobogva méri egyre.

Nincs, hogy pihenne se nappalom, se éjjelem.

Mikor áll meg a csillagos óra?

Mikor áll meg a piros óra?

Két rejtelem.

Földi életünk idejét is jóságosan tervezte meg Isten. Ugyanolyan aranyérmet kap az olimpiai bajnok futó, akár a 100 méteres távolság vagy a hosszú maratoni futás győztese lett. Így kaphatja meg az örök élet koronáját Jézus Krisztusért a korán meghalt gyermek és az aggkort megélt felnőtt is.

Csak hogy fontos, hogy földi életünk során mindennek *rendelt ideje* van (Préd 3,1–8). Rosszul jár az a fiatal, aki házasságkötés előtt, idő előtt nemi életet kezd. Májusban olvastuk a bibliaolvasó Útmutatónk szerint az Énekek énekét, ebben a rövid öszö-vetségi könyvben háromszor ismétlődik: „Ne keltsétek, ne ébresszétek

föl a szerelmet, amíg nem akarja!” (Énekek 2,7; 3,5; 8,4). Hasznos könyvecskét jelentetett meg erről a témáról a Magyar Kékkereszt Egyesület Balog Zoltánné tollából *A szerelem lángjai az Úrnak lángjai* címmel (1995).

Nem célszerű azok példáját sem követni, akik a házasságkötést vagy gyermekvállalást sokszor nem elfogadható indokkal halogatják. Az időre születő gyermek kilenc hónapig készülődik a külvilágra. Itt egy boldog család készül a születés „terminusához”.

A legnagyobb ajándék, amit egymásnak adhatunk, az egymásra szánt minőségi idő. Ez szépíti meg a családi életet, a barátságot, a munkát és a hitéletünket is.

Milyen elképzelhetetlen ajándék, hogy *Istennek mindig van ideje ránk!* Jézus éjjel fogadta Nikodémust, meghallgatta kérdéseit, és elmondta neki, méghozzá erős nyomatékkal a számunkra is legfontosabbat: „Bizony, bizony mondom neked, ha valaki nem születik újonnan, nem láthatja meg az Isten országát” (Jn 3,3).

Az újjászületés mikor történhet meg életünkben? Ne szalasszuk el az alkalmas időt, amikor Megváltónk hozzánk szól, újjáteremtő erővel hirdetett, olvasott szaván keresztül. Keressük, kérjük ezt, és higgyük, hogy Isten örül a mi vágyunknak, mert azért tett meg mindent értünk, hogy teljesíthesse a csodát mindnyájunk életében.

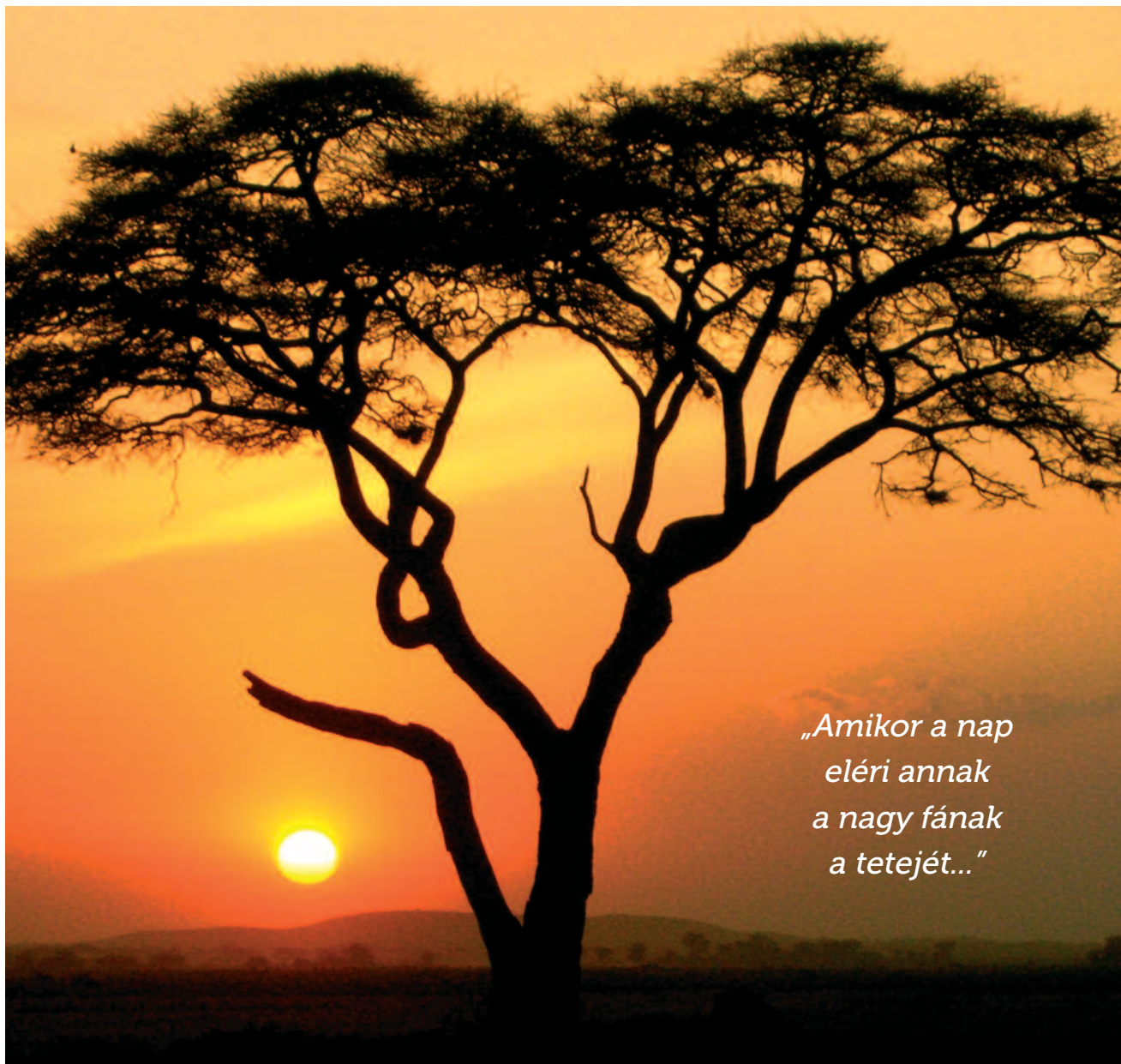
Akaratunk ellenére nem történhet meg ez. Szentlelke segít, hogy valóság legyen nekem, hogy Jézus Krisztus véérért bocsánatot kaptam minden múltban is elkövetett bűnre és mulasztásra. Vezetésével élhetem jól kihasználva a jelent. Teljes örömöm lehet abban a reménységben, hogy velem élhetem a jövőt is, az Ő országában örökké.

„Taníts minket úgy számlálni napjainkat, hogy bölcs szívhez jussunk!” (Zsolt 90,12)

DR. GYÖRI JÓZSEFNÉ

DR. DRENYOVSKY IREN

*„Amikor a nap
eléri annak
a nagy fának
a tetejét...”*

Fotó: Internet

Relatív idő

A világ sokszínűsége érhető tetten az emberek időről alkotott képének különbözőségeiben is. Ettől függetlenül ugyanazt éljük meg, bármely táján is élünk a földnek: az időnk véges és kíméletlenül halad előre, de egyben kegyelmet és sokféle lehetőséget rejteget számunkra. Egy misszionárius gondolatai.

„Salibonani – yebo – linjani – sikona sinatsolina” – hangzik el a szokásos ndebele köszöntés Zimbabwében, Matabele-földön. De ez csak a kezdet. Mielőtt rátérek igazi kérdéseimre, érdeklődnöm kell egészségi állapotuk felől, majd illik még egy kicsit hümmögni is. Azután jöhet a kérdés:

- Ez az út vezet a lupanei iskolához?
- Van más is, de ez is odavisz.
- És azt is tudják, milyen messze van?
- Hát persze! Olyan 25-30 km lehet.
- És időben ez mit jelent?

– Nem sokat. Gyalog körülbelül húsz perc, autóval ennél kevesebb.

– Hmm... köszönöm. Szép napot! – S azzal gyorsan tovább indulok. Valami itt nem stimmel. Remélem, az útirány megbízhatóbb, mint a távolságra és az időre vonatkozó információk.

Pápua Új-Guineában iskolás gyerekeink a helyi szomszédokkal ifjúsági előadásra készülnek.

– Na, és mikor találkozunk a főpróbára? – kérdik a felnőtt szervezőket.

– Szombat délután.
 – De mikor?
 – Hiszen már mondtam, hogy szombat délután – válaszolja a szervező, kicsit csodálkozva, hogy milyen értetlenek a gyermekeink. Hát jó – teszi hozzá –, amikor a nap annak a nagy fának eléri a tetejét. Látjátok? Akkor lesz a próba.

Kenyában feleségem, Bea, árvák és özvegyasszonyok között végzett önkéntes szolgálata során saját bőrén tapasztalta, hogy mi az „afrikai idő”. Egy alkalommal az özvegyasszonyoknak rendezett karácsonyi ünnepélyen élelmiszer-adományokat akartak kiosztani, amire nyilvánvalóan nagy szükségük volt a rászorultaknak. Az alkalmat 12 órára hirdették. Az élelmiszer a szervezőkkel együtt pontosan 12 órakor a helyszínen volt, az özvegyasszonyok sehol.

– Jönnek ők, jönnek – nyugtatgatta Mary, a helyi munkatárs – már úton vannak.

Fél óra múlva meg is jelent egy, aztán kettő, és fél kettő körül mindannyian ott voltak. „Csak” másfél órát várták az adományozókat, hogy átadhassák az ajándékokat. „Ez az afrikai idő” – mondták egyszerű természetességgel, sőt némi büszkeséggel.

Most jövök az uszodából, ahol iskolás gyerekek vettek részt úszóedzésen. Kettő-ötvenhárom, kettő-ötvenöt, kettő-ötvenhat... stb. Ezek a leúszott körök eredményei percben és másodpercben. Küzdelem az idővel, minden másodperccel. Nem a Nap állásához igazítják köreit, hanem a legpontosabb órákhoz. Mert ma ez számít sportban, utazásban, munkában egyaránt. Ilyen a mai élet. Fel-találtuk az órát, ami méri az idő múlását.

Fotó: Bálint Zoltán

Nincs mérhető idő, kor, évszak Pápua Új-Guineában, csak a biológiai ritmusok

De nem az időt magát, csak annak előrehaladását, alapvetően a Földnek a Nap körüli keringési idejéhez viszonyítva. Mert mi is az idő? A feleletek döntő többsége nem a kérdésre ad választ, hanem arra, hogy hogyan mérjük. Ha az egész világ folyása felgyorsulna molekulástul, mérőórástul együtt, ki venné észre? Mert ha a viszonyítási rendszer is felgyorsul, akkor úgy tűnik, mintha minden változatlan lenne. A vonaton az üléshez képest úgy tűnik, hogy álló helyzetben vagyunk, pedig valójában sebesen robogunk.

Szóval az idő relatív? Más a jelentősége, más az értelme egy zimbabwei, egy pápua és egy európai számára? És relatív fizikai értelemben is, mert nem tudjuk megfogni, nem tudjuk értelmezni a lényegét?

Pedig szeretnénk az időnek is az urai lenni. Az életünknek, a társadalomnak, a természetnek és Isten időbeli cselekedeteinek is az urai.

Ha mi azt mondjuk, hogy valaminek eljött az ideje, akkor Isten miért akarna mást mondani? Ha mi megmondjuk, hogy Istennek mikor és mennyi idő alatt kell, vagy kellett volna valamit megvalósítania, akkor nyilvánvalóan úgy véljük, hogy az úgy helyes. Pedig Ő, a **Teremtő fenntartja magának a jogot, hogy szuverén Úrként rendelkezzen és befolyásolja az idő múlását.** Nála „egy nap annyi, mint ezer esztendő” (2Pt 3,8).

Tudjuk, hogy „életünk ideje hetven esztendő, vagy ha több, nyolcvan esztendő” (Zsolt 90,10), de annak hossza, különösen visszatekintve, messze nem tűnik egyformának a különböző emberek számára. Van, akinek elroppen, és van, akinek fájdalmasan hosszú. Van, akinek sok ideje jutott arra, hogy másoknak szolgáljon, és van, akinek arra is kevés volt az idő, hogy önmagát ellássa. Vagy végünk egy egyszerűbb példát. Mennyire különbözőnek tűnhet egy délután, attól függően, hogy egy nyári napsütésben kellemesen eltöltött vasárnap délutánról van szó, vagy pedig egy keményen végigdolgozott délutánról.

Az idő relatívnak tűnik, de nem ez a lényeg. A lényegi kérdés az, hogy mire és hogyan használom azt. **Mindenáron én akarok lenni a saját időm ura, vagy engedem, hogy Isten irányítsa időbeosz-**

Fotó: Bálint Zoltán

A nyíregyházi evangélikus nagytemplom harangjátéka a toronyórával

tásomat? Ez semmiképpen nem lustaságra vagy szervezetlenségre buzdít. Sőt. Ha tudom, hogy nem az „én” időmmel, hanem az Isten által nekem kirendelt idővel gazdálkodom, amit ha elvesztegetek, semmivel nem pótolható, akkor nagyon meg fogom gondolni, hogy mire használom a következő fél órában: imádkozásra, Isten dicsőítésére, szorgos munkára, panaszkodásra vagy pletykálkodásra?

Szeretem a nyíregyházi evangélikus nagytemplom homlokzatán a harangjátékokat, felette a toronyórával. Óránként emlékezteti az arra járókat a „Jövel, Szentlélek Úristen” kezdetű énekünk dalmájával és a pontos óra elütésével arra, hogy Teremtő Urunk adja nekünk napjainkat azért, hogy dicsőségére éljünk, mint azt egy fiatalkori versemben írtam:

Nem az enyém a napom,
 Ajándékba kapom.
 Este, mielőtt elalszom,
 Újra visszaadom.

Jézus, míg alszom éjjel,
 Új napot készít el.
 Reggel, amikor ébredek,
 Új csodát kérhetek.

Nem az enyém a napom,
 Ajándékba kapom.
 Híszem, ha végleg elkéred
 Rajta lesz pecséted.

BÁLINT ZOLTÁN

Az idő idejéről

A gyermeki idő öblös és sűrű, fényes és lassú. A gyermek ugyanis játszik. A játék pedig megtelíti a perceket; a működő képzelet a megérintett és földézett dolgokat megtöbbszörözi.

A kutya oroszlán lesz, a bogár paripa, a mosdóvíz tenger és így tovább. Is, mert az eredeti természetüket is megőrzik, lévén a gyermek sem nem vak, sem nem buta, hanem módszeres és aprólékos földerítő, akinek figyelmét a dolgok legcsekélyebb részletei sem kerülnek el. Éppenséggel ezek a legcsekélyebb részletek a képzelet ugródeszkái: egy, a víz bőrét behorpasztó porszem, a napsugár megbicsaklásától szétkenődött színárnyalat a rózsabogár páncélján, az eltompult szaglását váratlanul áttörő illat, valami sejtelmes csikordulás a szekrény megszokott neszei közt elég ahhoz, hogy a valóságból a mese kibomoljék.

Sajnos, alig-alig életünk e korszakának gazdagságára, holott talán ekkor sikerült az emberileg lehetséges legteljesebb módon végigizlelni az időnket.

A játék meghatványozott figyelmében minden tét sorsdöntő: életre-halálra szólnak a gólok és a kihagyott helyzetek.

Az ezredforduló embere sebesen patakzó, jégtáblás-hordalékos, mégis híg időben él. Ráadásul ellenséges időben, amelynek perceit és óráit a lehető leghamarabb el kell múlatni, ha már átugrani nem lehet őket. Alig van valami, ami marasztalná, sűrítene, szaporább a nógatás: Gyorsabban! Gyorsabban! Múljék máris és mielőbb ez a perc, ez a nap, ez az év, mert a boldogságot a következő ígéri. Mindig a következő: majd az a pillanat, az a telefonüzenet, az a fizetésnap, az a... A jelen gyűlöletes, otromba akadály, amit túl kell élni, lehetőleg úgymond: szórakozva, vagyis szétszórva – megfelelően benne történetünkről és önmagunkról, és sietve, hogy mielőbb

beléphessünk a vágyott jövőbe, és megélhessük azt – mint undok jelent...
 Hová igyekszünk, hová?
 Ez a kérdés ma meg sem pendíthető.

Isten ideje, az ember Istennel töltött ideje nem mérhető. Egyáltalán: föl sem osztható semmilyen szempont szerint. Ha megkísérelnénk széjjelhasogatni, kiderülne, hogy egyik darabkája sem kisebb a másiknál. Végtelen? Annyi bizonyos, hogy se kezdete, se vége, de hogy ezzel az állapottal kapcsolatba hozható-e a matematika „végtelen” fogalma, nem tudható. Sőt inkább az sejthető, hogy nem. Istennel kapcsolatban a természet-tudomány szavai értelmetlenek: az út csak Őfelőle járható: a kinyilatkoztatás ösvényén, Krisztus Urunk lábnyomait követve.

Isten ideje akár az égbolt, amelyen a volt dolgok együtt ragyognak és sötétlenek az elevenekkel. A sok-sok évezrede elhagyott csillagpályák még használatosnak látszanak, sőt, a leendő csillagok is mind fölkeltek már. Másodpercenkénti százezer mérföldes száguldásuk nem múlja fölül a kisfiú mozdulatát, aki szalmaszálat nyújt a hangyának, és a pocsoltyából kimentí.

Ez az idő a kairosz.

Az ember ideje a kronoszban zajlik. De ha valaki Istenben él, akkor nem a mulandóság elviselhetetlen szenvedésében, mert számára az idő a múlt és a jelen bőségeitől dús. Tudja ugyanis, hogy az élet ajándék: a betegség is, fogság is, a csalódás is, a vereség is. Ismeri a titkot: a szenvedésnek is vannak gyümölcsei, a bölcsnek Isten látogatása áldás. Az ilyen

ember nem feledni, hanem élni törekszik: a jelenében a múltja összes gazdagságával. Elfogadja a holnapot bármilyenek, tudja, hogy a holnap, a mégoly fenyegető holnap is megoldja majd a maga baját. **Számba az idő korlát helyett éppenséggel kapocs a végtelenhez.** Sarokpont, melyen az emberi lét az istenibe fordul: ki és be. A halhatatlan lélek testünkbe lehelésével és visszafogadásával. Az élet minden pillanata leirhatatlanul gazdag, ameddig a miénk, ameddig gyermekei.

A halál végőra helyett kapu.

Az ember isteni idejének neve: ünnep. Ősi szóval id-nap, vagyis szent nap. Olyan nap (napok, hetek, évek, a szentnek egész hátralévő élete), amely Isten idejében telik. Igazságban, az úton, vagyis: élet. Teljesen hasonlatos a gyermeki időhöz: öblös,

sűrű és fényes. A mozdulatok, szavak, gondolatok jelentése megtöbbszöröződik. Valamennyi a transzcendensbe nyúlik, és aki végzi, az szertartást végez. A szertartás pedig kultusz, az élet szentté formálása, az isteni leképezése és megvalósítása. Amiben zajlik, az az idő szent idő. **A kenyeret szegő nem csupán két egymást közönyösen vagy véletlenül keresztvező vonalat karcol a kenyér alsó héjára.** A gyűrűt váltó házaspár egyúttal hűséggel, ásóval-kapával és az örökkévalósággal méretkezik. Az ünnepi asztal ételei: a hal, a torma, a sonka, a bárány, a tojás, a kalács, a bor mind több önmagánál. Üzenet két világ közt, s tovább: elfogyasztásuk az isteni és az emberi egyesülése. De már a legprofánabb

szó is, amely fejszét vet valami meggyökeresedett hazugságra, és tán maga sem tudja, mégis az Igazság hangján csendül, mert szent. Aki semmit sem tud a szent-ről, sőt, elutasítani véli, de ha valaha ki-mondott egy ilyen szót, az átélte az Egész mélységét, tágasságát és fényességét.

Az ünnepi idő több egy újabb dimenzió. A kenyér, a bor, az áldás, az igaz szó egy csapásra kikerekíti a világot. Teljessé és egészsé. Lehet „világnézeti okból” eltagadni az értelmét, de elfeledni soha. A készületlen, vagy ellentétes indulatú lélekben talán csak egyetlen pillanatra áll össze a rend. **Mégis. Istennek valamennyiünkre szüksége van, mutatja ezt Jónás próféta és Pál apostol története:** nélkülük nem volna teljes az ünnep.

A szent idő és a művészet ideje rokonok. Egyaránt mérhetetlenek, profánon kívüliek és gyermekiek. A vers, a dal, a kép, a tánc idejében múlt fonódik össze jövővel, az alkotás idői közösségének időivel, emlékeivel, vágyaival, lelki készségével és törekvéseivel. Egy jó szoborban egyszerre él az ábrázolt tárgy története a márványéval, alkotójának koráéval a pillanatban, amelyben a néző tekintete ráesik. A költő mondatában zene szól, s akár egyetlen, játékos szavában is történet és mítosz lappang, a születés, a lét transzcendens drámája. Legyen itt példa Weöres híres egyszavas verse:

Tojáséj.

A szentség megnyilvánulásai szándékolttság nélkül is esztétikailag magasrendűek. Az összes kultuszok zenéje, tánca, ábrázolása stb. egyúttal az adott kultúrák lelkiségének csúcspontja. Ha elfogadott áldozat, ájtató a kairoszba.

CZAKÓ GÁBOR

Az idő titka

A pillanattól
a soha
nem feledésig

Istennek nincs ideje, mert örökkévaló. Az időt Isten teremtette épp úgy, mint a fűvet, a fát vagy a virágot, és a materiálisan létező dolgokhoz hozzárendelte, mint a teret vagy a súlyt. Így lett az idő a földi létezők alapvető tulajdonsága.

Hogyan ismerhetem meg Istent, akit nem köt sem tér, sem idő? Nekem nincs hatalmam arra, hogy a teremtet világ alapvető rendjét átlépjem. Ezért Isten közelít. Belép a mi téridő világunkba és elkezd személyként visel-

kedni velünk úgy, mint Atya vagy Fiú, vagy pedig mint Szentlélek. Az inkarnáció – vagyis Isten testet öltése – nemcsak Jézus földre születésében történik meg, hanem a kinyilatkoztatás egészében is. Az a nagyszerű dolog, hogy Isten személyként jelenik meg, hogy ő olyan, mint egy Atya, vagy mint egy elsőszülött Fiú, vagy egy Lélek, nem más, mint a végtelen Isten önmagát megismertetni akaró szeretete.

Életünk fontos, Istentől rendelt feladata, hogy megtanuljunk értékelni a nekünk adott időt, és a benne elrejtett alkalmakat, Isten cselekvésének idejét. Benne a végtelen, időntúli Isten, aki a „van”, aki az idő tulajdonosa és ura, belép a mi idői világunkba és találkozóra hív. Azt akarja, hogy Isten ideje a

mi időnk legyen. A mai posztmodern ember egyik legjellemzőbb betegség-tünete az állandó időzavar, melynek egyetlen ellenszere az, hogy én, az időben élő, felismerjem az Örökkévalóval való találkozás pillanatait.

A színeket látjuk, a hangokat halljuk, az ízeket érezzük, de időérzékelő szerünk nincs. Az idő érzékelését meg kell tanulnunk, míg végül bennünk ketyeg az óra. A Biblia szerint az idő, mint ahogy világunkkal is így van ez, nem magától, csak úgy természetesen van, hanem éppen úgy Isten teremtménye, mint minden, ami létezik. Istennek ezt a különleges ajándékát, ahhoz hogy élni tudjunk, el kell sajátítani. **Időnk titka az alkalomban rejtőzik.** Az örökkévalóság, a világ ideje felfoghatatlan számunkra. A véges csak álmodni tud a végtelenről. Életünk idejének titkát sem mi szabjuk meg. Az órák, a napok, a hetek és az évek csak kilométerkövek, de nem tudjuk soha kiszámítani, hogy mennyire van a cél. Csak az Isten

teremtette alkalom a miénk. Ezért kérte Istent a zsoltáros arra, hogy: „Taníts úgy számlálni napjainkat, hogy bölcs szívhez jussunk.” (Zsolt 90,12)

Érdekesen gondolkodik a Biblia az időről, másként, mint a mai európai ember. Mi úgy gondoljuk, hogy a múlt mögöttünk van, amit végképp el kell felednünk. A bibliai kor embere az elmúlt időket mint megtörtént, éppen ezért megmásíthatatlan dolgokat maga előtt látja. A Biblia szerint az ember az idő

A ma a változtatás pillanata. Így kerülhetsz közelebb a jövőhöz, ahol vár a cél. Ez köznapi dolgaink értelme.

vonatán a meneti iránynak háttal ül. Őt az emlékezés tanítja reménykedni. A jelenben van a váltó, ami a múlt tanulságai alapján vezet a jövő felé, ahol Isten vár. Célját úgy éri el, hogy

a maga előtt elterülő, átélt és megismert tapasztalatok alapján tájékozódik a jelenben. Így ismeri fel Isten alkalmait életében, és a magát feltáró történelem tanúskodik neki a jövő Uráról.

Mi a múlt időben vagyunk emberek. Jelenünk pillanatról pillanatra múlttá változik, ahogy az időben előre haladunk. Most dől el, hogy milyen lesz a múltad, amin nincs mód változtatni. A ma a változtatás pillanata. Így kerülhetsz közelebb a jövőhöz, ahol vár a cél. Ez köznapi dolgaink értelme.

Az ember számára Isten legkegyetlenebb ítélete az örökkévaló céltalanság lenne. Ettől akar bennünket megóvni örökkévaló Urunk. Ezért tanít

a köznapi kötelességeink értelmére. A tanítás értelmetlen lenne visszakerdesés, feleltetés nélkül. Az új seprőt is egy életen át tanítani kell, hogy hol van a szemét. A mi Urunk sem kér tőlünk lehetetlent. Nem éveinkkel, csak perceinkkel kell elszámolnunk. Éveink így Isten tenyerében pihennek.

A zsoltáros szerint **„boldog ember az, ... aki az Úr törvényében gyönyörködik, és az ő törvényéről elmélkedik éjjel-nappal”** (Zsolt 1,1–2). Van-e idő

rá? Az időt nem az óra méri. A meditáció nem időigényes, hanem a nyílt szív és a látó szem dolga. De ehhez csend kell a szívünkben. Az elmélkedés több mint gondolkodás. Valakire szükséged van a szívedben, aki előtt megfontolod

az életed, elszámolsz önmagaddal.

Az imádkozás, a meditáció egy nagy intenzitású passzivitás. Benne nem teljesíteni akarok, hanem a teljességgel akarok találkozni. Gyönyörködni akarok Isten örökkön-örökké hangzó szavában. Nem a magam céljaiért és terveimnek kivitelezéséért könyörgök, hanem azt próbálom megérteni, hogy hogyan simulhatok bele Isten terveibe. Ha imádkozom, legyőzöm az aggodalmaskodást, mert szabad vagyok a külső teljesítménykényszertől. Csak vagyok benne, aki a VAGYOK. **A Vele megosztott idő – szaporodik.**

SZIGETI JENŐ

Fotó: Hrívnák Mihály

Fotó: Szeverényi

Banka Gabriella

„Most még lehet, most még szabad.....”

„Most még lehet, most még szabad, borulj le a kereszt alatt”

Amikor majd múlik a világ, és az egek a földre hullnak, ébresztő rettenet süvít, s mindenki meglát majd Úrnak. Amikor majd múlik a világ, s megáll az idő, csak az ember szalad, amikor egyetlen lehelettel, a zsarnokkal elbánsz egymagad, amikor majd múlik a világ, meglátnak mind, kik nem is vártak, s itt állunk majd, mint elvesztettek, vagy mint örökre megtaláltak. Ne fordíts háta a kegyelemnek, mely Isten irgalmából fakadt: „Most még lehet, most még szabad, borulj le a kereszt alatt.”

A mi időnk

Luther és az idő

Nem tudom, hogy Luthernek volt-e időmérő eszköze, azt sem, hogy volt-e belső órája, s ha igen, figyelt-e rá; az azonban teljes határozottsággal állítható, hogy Isten órájára buzgón figyelt, és amennyire csak lehetett, egész életében ahhoz iga-

zodott. Nyilván lesznek, akiknek Luther Isten órájához való igazodása a tudomány mai állása, a „modern” időmérő eszközök vagy a saját belső órájuk szerint már-már a nevetségesség határát súrolja, mi most mégis az ő Isten órájához való igazodását vesszük górcső alá.

Luther és a világora

Miközben korunk tudománya már 15 milliárd fényévnél tart, a Szentírás alapján tájékozódó Luther a *Supputatio annorum mundi* című könyvében hatezer esztendővel is beéri. (Glasenapp: *Az öt világvallás*, 320. oldal) Szerinte az Isten

által teremtett világ hatezer évig fog fennállni. Érdekességképpen jegyezzük meg, hogy a Biblia időszámítása szerint a teremtés 5974 évvel ezelőtt történt. Erről Luther időrendi táblázatot is készített, de csak önmagának, saját használatra és kizárólag azzal a céllal, hogy a bibliai történetek sokaságában jól el tudjon igazodni. **Távolt állt tőle, hogy beálljon a világvégét hirdető jósok népes táborába.** Ő mindig az Isten ígéjére figyelt, tehát nagyon jól tudta, hogy „sem a napot, sem az órát” senki nem ismeri, és az Úrnak ezer év annyi, mint egy nap.

Ugyanakkor érdemes megjegyezni, hogy korunk jeles tudósai éppen a Luther által „megjövendölt” időpontban, 2040-ben (26 év múlva!) számolnak egy nagy világcatastrófa bekövetkezésével. Luther az első kétezer évnek, amely a kezdettől Ábrahámtól tartott, a „Gazdátlan” nevet, a második kétezer évnek, amely Ábrahámtól Jézus Krisztus születéséig tartott, a „Törvény” nevet, végül az utolsó kétezer évnek, amely Krisztustól kezdve napjainkban is tart még, a „Krisztus” nevet adta.

Luther és az akkori idők

„Fölötte veszedelmes idöket élünk, Isten az ő pajtáját és csürjét ki fogja söpörni, takarítani. Kérem Istent, hogy feleségemet és gyermekeimet halálom után sokáig élni ne hagyja; veszedelmes és borzalmas idök jönnek. Nem szívesen élnék a világnak elkövetkező gonoszságában. Isten segítsen minket, hogy megmaradjunk ígéjénél, és megjavuljunk.” – „Az ember negyvenedik éve előtt csaknem olyan, mint egy kisgyermek. Aki 20 éves koráig nem lesz szép, aki 30 éves koráig nem lesz erős, aki 40 éves koráig

nem lesz okos, aki 50 éves koráig nem lesz gazdag, az vessé latra, mennyi szerencse szorult belé.” (Asztali beszélgetések 134. és 47. oldal.)

Luther és az Isten órája

Mindenki tudja, hogy még a rossz órák is naponta legalább kétszer a pontos időt mutatják. Azt azonban már jóval kevesebben tudják, hogy az Isten órájára figyelő Luthernek valójában éppen ilyen látszólag álló órája volt, amely a mai értelemben vett pontos időt szintén csak kétszer mutatta, de az Isten ígéje szerinti időt a nap minden órájában pontosan. Kérdés: hogyan volt beállítva Luther órája, és álló óráként hogyan mutathatta a pontos időt? Felelet: Luther órája mindig tíz órát mutatott, tehát a kismutató a tízes számon, a nagymutató a tizenkettes számon állt. Az előbbi a Tízparancsolatra, Isten szent törvényére, az utóbbi pedig az idök teljességére, Isten szent evangéliumára, Jézus Krisztusra mutatott. Ahogyan Pál apostol tanította: „de amikor eljött az idök teljessége, Isten elküldte Fiát” (Gal 4,4). Továbbá: „mert a törvény végcélja Krisztus, minden hívő megigazulására” (Róm 10,4). **Aki e kettőre figyel, mindig tudni fogja, hogy mit, pontosabban kit mutat az Isten órája!** A hasonlat abból a szempontból is jó, hogy az időmérő eszközöknél sem elégséges csak az egyik vagy a másik mutató. A kettő együtt mutatja a pontos időt, Isten szent ígéjét, az ő törvényét és evangéliumát. Minden igaz keresztyén ember órájának tehát, ha pontos, mindenkor tíz órát kell mutatnia, hogy senki ne téveszthesse szem elől Isten törvényét és evangéliumát!

Luther és a „mi időnk”

„Adj békét a mi időnkben, Úristen, téged kérünk, hisz rajtad kívül más nincsen, ki sikra szállna értünk, egyedül te, örök Isten.” (EÉ 291,1) Ebben az énekben a „mi időnk” nem egyszerűen a jelenkort, nem is a nekünk kedvező fordulatot hozó történelmi eseményt, főleg nem a halálunk óráját jelenti. A halálunk órája az „én óráim”, amikor „innen el kell mennem”; ezzel szemben a „mi időnk” a kegyelmi idő, az Úr kedves esztendeje. Nekünk kétezer éve tíz órát mutat az időmérő! Ezért a mi időnk soha nem változik, mert Istennél nincs változás vagy változásnak árnyéka: az ő törvénye és evangéliuma megváltoztathatatlan. Ellentétben a körbeforgó idökerekkel, az egyre gyorsabban forgó „modern” mókuserék-idővel, amely minden másodpercben látszólag mást mutat, de ahol mégis minden és mindenki ugyanaz marad.

Ez a világ haladni látszik, de valójában egy helyben toporog, miközben az Isten országa, úgy tűnik, kétezer éve egy helyben jár, ugyanakkor mégis a nagy cél felé tart. Ha valaki Luthernek tenné föl a filmbeli kérdést, „Hány az óra, Luther úr?”, ő minden bizonnyal így válaszolna: Pontosan tíz óra! **Tegnap is annyi volt, és holnap is annyi lesz, „mert Jézus Krisztus tegnap, ma és mindörökké ugyanaz”.** Jézus e mindörökké ugyanazt így jelentette ki: „bizony mondom néktek, hogy amíg az ég és a föld el nem múlik, egy ióta vagy egy vessző sem vész el a törvényből, míg minden be nem teljesedik” (Mt 5,18). „Az ég és a föld elmúlik, de az én beszédem nem múlik el” (Mt 24,35). Ezért a „mi időnk” örök, a békéje is az...

WELTLER SÁNDOR

A legtöbb bibliaolvasónak talán a Prédikátor könyve hosszú, költői gondolatsora jut eszébe először, ha azt keresi, hogy mit talál az időről a Bibliában. „Megvan az ideje a sírásnak, és megvan az ideje a nevetésnek. Megvan az ideje a gyásznak, és megvan az ideje a táncnak.” (Préd 3,4)

Mindennek rendelt ideje van?

Dédanyaink még falvédőkre hímezték a bölcs gondolatokat, mi a szavakat ráigazítjuk egy közéről fényképezett szempárra és kiteszük az üzenőfalunkra, s a rengeteg „tetszik” mutatja, hogy hányan érezzük, ugyanúgy, mint dédanyáink, hogy a Bibliában örök érvényű igazságot találtunk. Pedig a Bibliában, mint sok más témáról, az időről is többféle üzenetet olvashatunk. Az üzenetek pedig nem mindig vannak egymással összhangban, és talán éppen a feszültségek révén élesítik a látásunkat.

A Prédikátor könyvének szerzője a gazdag, hatalmas, sokat tapasztalt és beérkezett ember szemszögéből, a hellenisztikus filozófia szemlélete szerint fogalmazza meg a bölcsességet. Kinéz a palotája ablakából, és felsóhajt: „minden hiábavalóság” (1,2). Ennek jegyében beszél az idővel megragadható dimenzióról is: „ami volt, ugyanaz lesz majd, és ami történt, ugyanaz fog történni, mert nincsen semmi új a nap

alatt” (1,9). Sőt, az idővel jelölt múlt, jelen és jövő még ki is üresedhet számunkra, hiszen „nem emlékszünk az elmúltakra, de ami ezután következik, arra sem fognak emlékezni, akik majd azután lesznek” (1,11).

Tud-e Isten változtatni valamit ezen a szomorú perspektíván? Igen, de csak a világkép határain belül: „ami volt, régóta megvan, és ami lesz, már régen megvolt, és az Isten előkeríti azt, ami tovatűnt” (3,15).

Hűvös szél lebbenti meg a függönyt, a Prédikátor még egyszer kinéz a palota ablakán, mielőtt aludni tér. Látja a falakat, a falakon az öröket, akik az ő kiváltságaira vigyáznak, de nem látja a falakon túl a béreseket, akik éppen befejezik egyszerű vacsorájukat, és fekhelyüket keresik, hogy erőt gyűjtsenek a másnapi munkához. Még kevésbé látja az álmaikat. Írni és olvasni nem tudnak ugyan, de a zsinagógában hallott prófétai igék megragadták őket. Azok az igék, amelyek azt ígérik, hogy **az Úr újat teremt, olyat, amit az idő még**

nem ismer, az időben élő ember számára pedig hihetetlen. „Az utolsó napokban szilárdan fog állni az Úr házának hegye a hegyek tetején. (...) Kardjaikból kapákat kovácsolnak, lándzsáikból metszőkéseket. Nép a népre kardot nem emel, hadakozást többé nem tanul.” (Ézs 2,2.4) Ezeket és ezekhez hasonló ígéretekkel töltik meg értékkel, tartalommal az időt. Ha ismernék a szakkifejezéseket, el is mosolyodnának, hiszen megértették, hogy mi a különbség a kronosz és a kairosz között: míg a kronosz a szokványos eseményeket magával görgető időt méri, addig a kairosz arra az időre utal, amikor valami új, tartalmas, értékes jelenik meg. Amikor Isten újat teremt, amivel megszólít, és válaszunkat várja.

Jézus is az újat teremtő Istenről szóló prófécia hangján szólalt meg. A legkorábban született evangélium legelső jézusi mondata szerint „betelt az idő, és elközelített az Isten országa: térjetelek meg, és

higgyetek az evangéliumban” (Mk 1,15)! Máté evangélista a perifériára szorult, de az ézsaiási prófétai ígéretekkel álmodó ember hallása szerint részletezi, hogy mit jelent, hogy betelt az idő. „Zebulon földje és Naf-táli földje, a Tenger melléke, a Jordánon túl, pogányok Galileája! **A nép, amely a sötét-ségben lakott, nagy világosságot látott, és akik a halál földjén és árnyékában laktak, azoknak világosság támadt.**” (Mt 4,15–16) Lukács evangélista szintén Ézsaiás szavaival, és szintén a palotákat őrző falakon kívül szorongók álmainak hangján szólaltatja meg Jézust. „Az Úr Lelke van énrajtam, mivel felkent engem, hogy evangéliumot hirdessek a szegényeknek; azért küldött el, hogy a szabadulást hirdessem a foglyoknak, és a vakoknak szemük megnyílását; hogy szabadon bocsássam a megkínzot-takat, és hirdessem az Úr kedves eszten-dejét.” (Lk 4,18–19)

A próféták és Jézus szavai azt a meg-győződést tükrözik, hogy Isten új te-remtése kiszélesíti az időben adott lehetőségeket, újjá teremt, kairosszá teszi az időt. Ezt a meggyőződést igyekezett megőrizni az ősegyház is. Az Újszövetség első írója Pál apostol, akinek az életét gyö-keresen átrendezte a feltámadott Jé-zussal való találkozás. A Római levél 8. fejezetében sodró lendületű mondatokat ír arról, hogy a Feltámadott hogyan for-málja át a benne hívőket már most, és hogyan fogja majd átformálni az egész teremtett világot. Ami a világ egésze számára még jövő, az a Jézusban hívők számára már jelen. „Maga a Lélek tesz bizonyosságot a mi lelkünkkel együtt arról, hogy valóban Isten gyer-mekei vagyunk.” (Róm 8,16). Az új teremtést elutasító világ ellenáll. **Isten gyermekei azért kaphatnak sebeket, mert az újat képviselik, nemet mondanak a régire, a régi erők pedig ezt megtorolják rajtuk.** Istenhez tartozásukat azzal mutat-hatják meg, hogy a rossz-szért nem fizetnek rosszal, ha nem

Pál buzdítása szerint élnek: „ne győzzön le téged a rossz, hanem te győzd le a rosszat a jóval” (Róm 12,21).

A szinoptikus evangélisták (Máté, Márk, Lukács) szintén hangsúlyozták, hogy Isten országa már itt van. „Isten országa közöttetek van” – ol-vassuk Lukács evan-géliumában (17,21). Ő jegyzi fel Jézus Jeruzsálemet sirató szavait is, amelyek mindenkihez szól-nak, aki bárhol és bármikor, a hívás ellenére kívül marad az Isten országa új teremtésén: „nem ismerted fel meglátogatásod idejét” (19,44)!

János evangéliuma mutatja meg az új teremtést a legszelebb időbeli horizon-ton. **Az Ige, aki a názáreti Jézusban testté lett, részt vett Istennel együtt a világ, a tér és az idő megteremtésében.** Ahol meg-szólt, ott, az evangélista szerint, magától értetődően nyilvánul meg az új teremtés. „Eljön az óra, és az most van, amikor az igazi imádói léleekben és igazságban imádják az Atyát...” (4,23) – mondja Jézus a samáriai asszonyoknak. Később

pedig azokkal a szavakkal mutatja meg a betöltött idő tartalmát, amelyek, ha jól értjük őket, a prófétákig visszame-nőleg összegzik annak a döntésnek a tétjét, amelyet akkor hozunk meg, amikor a hatal-masok egyhangú ideje és Isten új teremtésének az ideje között vá-lasztunk. „Eljött az óra, hogy megdicsőíttessék az Emberfia. Bi-zony, bizony, mondom néktek: ha a bú-zaszem nem esik a földbe, és nem hal meg, egymaga marad; de ha meghal, sokszoros termést hoz.” (12,23–24)

„Életem ideje kezdedben van, Istenem” (Zsolt 31,16 – Károli). Ha Jézus Krisztus mennyei Atyját tartjuk Istenünknek, akkor ez az idő az új teremtés meglepe-téseivel ajándékoz meg.

„Életem ideje kezdedben van, Istenem” (Zsolt 31,16 – Károli). Ha Jézus Krisztus mennyei Atyját tartjuk Istenünknek, akkor ez az idő az új teremtés meglepe-téseivel ajándékoz meg.

CSEPREGI ANDRÁS

A szerző teológus, iskolalelkész

Ami a világ egésze szá-mára még jövő, az a Jé-zusban hívők számára már a jelen.

Intermezzo az örökkévalóságban

Éden, hajdankor, ősidők... ezek a kifejezések az emberiség kezdeti boldog aranykorának paradicsomi nyugalmát idézik. Ez az „ismeret” ma már csak az emberiség őstudatában lelhető meg, de léteznek rá utaló tárgyi és írásos emlékek is, művészi alkotások, mítoszok, ősmondák...

Abékés, idilli időtlenséget idéző állapotból jutott el az ember évezredek, korokon keresztül a ma örült forgatagába, s gabalyodott az idő szövedékének hínárjába. Életüteme felgyorsult, szinte követhetetlen sebességre. Ezt a tébolyt vetítette előre *Chaplin Modern idők* című filmje, azzal a vízióval, mely szerint a gépek mechanikus működése átveszi az uralmat az ember felett.

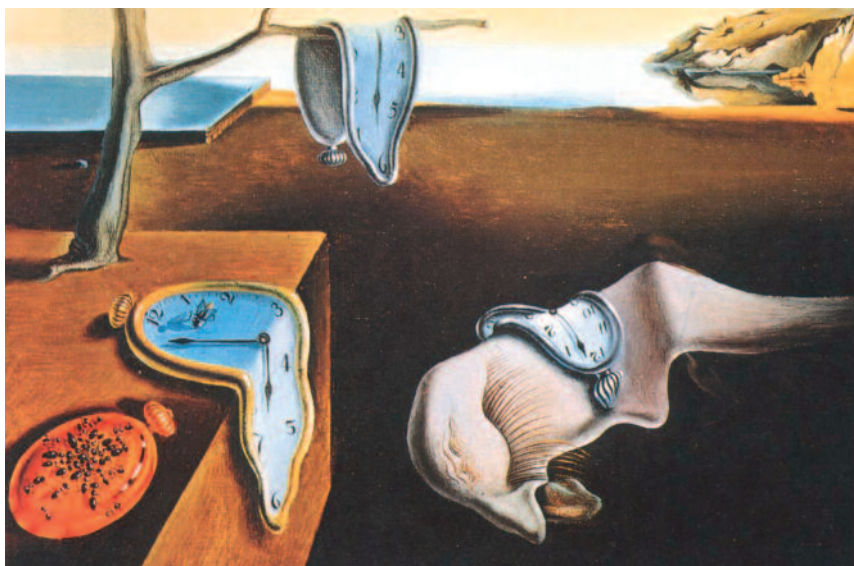
Ez a küzdelem az idővel azóta sem állt meg, csak fokozódott. Az ember folyton

Charlie Chaplin: *Modern idők* (1936)

az órájára tekint; a távolságokat igyekszik minél rövidebb idő alatt leküzdeni földön, vízen, levegőben, vagy akár a bolygók között; napok alatt törekszik fontos ismereteket megszerezni, vagy akár nyelveket elsajátítani; lerövidíti az információközlést percek töredéke alatt a Föld bármely szegletébe eljuttatott hírtartalmakkal.

A modern ember látszólag áttörte korlátait, és győzött az idő felett, de mégsem tudta faképnél hagyni. Hiába gyarapodik

Salvador Dalí: *El folyó idő*

az emberi élet megélt eseményekben, megszerzett tudásban, ha napjaink fogyását nem vagyunk képesek megállítani. Az IDŐ ugyanis földi napjainkban – mondhatnánk úgy is, hogy a mulandóságban – olyan kérlelhetetlen úr, olyan befolyásolhatatlan hatalom, amellyel szemben az emberi képességek tehetetlenek.

A megszülető ember hiába tesz meg mindent, hogy meghosszszabítsa földi életét, legyőzzön gyilkos betegségeket, egyszer mégis bizonyosan meg kell halnia. Az idő tapintatlan, sőt könyörtelen öregedésünkkel kapcsolatban, ahogy arról *Illyés Gyula* ír megindító könyvet (*Kháron ladyján*).

Az idő-rabság ellen tiltakozva *Dalí* több festményén is az elfolyó időt jeleníti meg. Győzzük le az időt! Ne fogadjuk el mindenre kiterjedő uralmát! – mondják ezek a műalkotások.

De képesek vagyunk-e erre? Emberileg nem, de „istenileg”, ha más dimenzióba tudjuk helyezni látásunkat és gondolkodásunkat, akkor igen. Akkor megérthetjük azt is, hogy a „könyörtelen” idő más tekintetben az Üdvözítő által gondolt „kegyelem-idő”, vagy az üdvösség napja (Ézs 49,8; 2Kor 6,2) – amiről a Szentírás szól –

a Kezdet és a Vég között. A mi tudományosan meghatározott, abszolút időszemléletünk Istennél nagyon is viszonylagos. Előtte egy nap annyi, mint ezer év, és ezer év, mint egy nap (2Pt 3,8).

Nála a kronosz (idő) csupán a történet, az események (kairosz) kerete. Az ember történetében nem az idő, hanem az ese-

mények a fontosak. Bűnbeesés; kiűzetés a paradicsomból; lehetőség Istennel lenni vagy Nélküle, kőtáblák törvénye alatt vagy az aranyborjú vonzásában; a próféciák

meghallása vagy lekicsinylése; az evangélium ébredő hite, Krisztus követése vagy kigúnyolása; kereszthalála, égbe vitele; a Szentlélek karizmái vagy földi célok, vágyak, gyönyörök, az apokalipszis. Mindezek az emberiség és az egyes ember életeseményei az időkeretben.

Mert az idő intermezzo az örökkévalóságban. A lét isteni állapotát megszakító „szerelmi áldozat” múlt pillanata, a földi emberi színjáték, amit a végtelen (téridőbe nem zárt) JÓ, a Szeretet-Isten rendez. Az önfeláldozó Emberisten: Jézus. Aki örök, de Ő a Kezdet és a Vég is, vagyis az élet alfája és ómegája között cselekvő Ige. **SZÁK KOCSIS PÁL**

Győzzük le az időt! Ne fogadjuk el mindenre kiterjedő uralmát! – mondják ezek a műalkotások.

Evangelikus csángók

Ha a mai Magyarországon elhangzik a „csángó” kifejezés, nagy valószínűség szerint a hallgatóság tíz tagjából hét a moldvai csángókra gondol. Ha a fennmaradó háromból kettőnek az ismeretkörébe még belefér a gyimesi meg a bukovinai csángó elnevezés is, akkor csupán egy valakinek dereng fel, hogy léteznek barcasági csángók is. Jó esetben.

Pedig léteznek. Erdély délkeleti csücskében, a keleten, délen és nyugaton hegyek által, északon pedig az Olt által határolt Barcaságban. A moldvai és gyimesi csángóktól eltérően – akiknek mostani életterükön való számottevőbb jelenlétüket a történelem az 1764-es madéfalvi vérengzést követően jegyzi – a barcasági csángó-

magyaroknak a nagy királyaink által betelepített százokkal nagyjából egyidős, a XIII. század elejéig visszagombolyítható történelme van.

Habár barcasági vonatkozásban szokás „hétfalusi” csángókról beszélni, nem szabad elfelejteni, hogy az itteni magyarok nem csupán hét, hanem tíz faluban élnek. És bár a Brassótól északnyugatra

fekvő Apáca, Barcaújfalu és Krizba magyarsága csak nagyon kis arányban vallja csángónak magát, kultúrában, nyelvben, vallásban mégis közeli rokonságban áll a Brassó délkeleti szomszédságában fekvő Hétfalu lakóival.

Amint a névből következtetni lehet, ebben a régióban hét település létezett: a Tatrang-patak bal partján Bácsfalva, Türkös, Csernátfalva és Hosszúfalva, a jobb parton pedig Tatrang, Zajzon és Pürkercec. I. Lajos magyar király 1366. május 16-án kelt adománylevele említi első ízben így együtt a hét települést.

A falvak lakói, a székelyekhez hasonlóan, az országhatár védelmére kaptak megbízást a királyoktól. Ezt a feladatot látták el évszázadokon át,

mint a törcsi váruralalom jobbágyfalvai, és amikor 1498-ban II. Ulászló Brassó szabad királyi városnak zálogba adta a határvárként vámházzal is rendelkező Törcsvárat, a barcasági magyar falvak lakossága is a város fennhatósága alá került. Feladataik közé tartozott a várórség életkörülményeinek – élelem, abrak, tűzifa – biztosítása, és bizonyos javítási munkálatok elvégzése. Emellett, ha a várórségben nem is, de Hunyadi János törökverő seregében a tényleges

küzdelmekből is kivették részüket. Ennek maradandó bizonyítéka az az aranyozott ezüsből készült áldozókehely, amit 1442-es brassói látogatása alkalmával a nagy hadvezér Hétfalu akkor egyetlen egyházának, a csernátfalusi Szent Mihály eklézsiának adományozott a barcasági csángók harcban tanúsított bátorsága elismeréseként, és ami „Hunyadi-kehely” néven ma is az egyházközség féltve őrzött evangélikus ereklyéje.

Brassó városának fennhatósága sok tekintetben rányomta bélyegét a barcasági csángók további sorsára. A szász hatás még ma is fellelhető jegyei igen széleskörűek: az építkezéstől kezdve a ruházaton, az étkezési szokásokon, a mesterségek szakkifejezésein keresztül egészen a felekezeti hovatartozásig átszövik a teljes életet.

Felekezeti hovatartozást is említettem, mert a barcasági csángók ebben is mások Moldvában vagy a Gyimesekben élő sorstársaiknál. Míg ez utóbbiak a római katolikus egyház sorait gyarapítják, a barcaságiak evangélikusok. Ennek a ténynek a magyarázata egyszerű: *Johannes Honterus* reformátori tevékenysége eredményeként Brassó 1543 karácsonján a reformáció lutheri ágát karolta föl. Röviddel ezután nem csupán a barcasági szász települések tértek át a lutheránus hitre, hanem – az előbb említett függőségi viszony következtében – a magyarok lakta települések is. Hétfaluban ekkor már négy templom állt: az első, csernátfalusi mellett az 1445-ben önállósult Pürkerecen, a reformációt megelőző évtizedekben anyaegyházzá lett Hosszúfaluban, és a 1513-ban Pürkerectől különvált Tatrangon. Ezután következett Bácsfalu (1811), aztán Zajzon (1818), Türkös (1886) és Hosszúfalu-Fürészmező (1889). **Így tehát a XX. század kezdetére Hétfaluban nyolc önálló evangélikus egyházközség létezett.**

A barcasági oktatás története 1542-ig vezethető vissza. Korabeli jegyzőkönyvek adatai szerint ebben az évben egyházlátogatásai alkalmával Honterus

Míg ez utóbbiak a római katolikus egyház sorait gyarapítják, a barcaságiak evangélikusok.

a csernátfalusi és hosszúfalusi iskola-mesterekkel is találkozott. Ettől kezdve követhető nyomon e vidéken a magyar anyanyelvű oktatás, mely kezdetben csak alapfokú, aztán a XIX. századtól kezdve középfokú képzést biztosított. Az iskolák egy része felekezeti intézményként működött egészen az 1948-as államosításig, a tudás mellett nemzeti öntudattal, kitartással, hűséggel is fölverteze diákjait.

Érdekes színfoltként említem meg azt a tényt, hogy a szomorú emlékeztű szocializmus évtizedeinek asszimilációs törekvései közepette Csernátfalú egykori felekezeti iskolájában működött Brassó megye egyetlen tiszta magyar nyelven oktató tanintézménye. Sajnos az utóbbi időben a gyermeklétszám megállíthatatlannak tűnő apadása következtében a barcasági magyar oktatás egyre komolyabb nehézségekkel szembesül, és egyelőre a legapróbb jele sem mutatkozik annak, hogy az evangélikus egyháznak – a felekezeti oktatás újrain-

dításával – lehetősége lenne valamit is tenni ez irányban. Pedig a Barcaság tíz magyar településén, valamint a „főváros” Brassóban él a nagyjából

23 ezer lelket számláló romániai evangélikus-ság mintegy fele. Szébb napokat látott, nehéz időket átélte közösségek, gyülekezetek, amelyek egyike-másika

egykor államosított iskolaépületét is újra birtokolja, de a minőségi felekezeti oktatás gazdasági feltételeit képtelenek biztosítani. És így alakult, hogy Hosszúfalú-Fürészmezőn az egykori iskola csodálatos gyülekezeti központtá lényegült át, Hosszúfalú-Alszegen és Csernátfaluban pedig állami, de magyar nyelven (is) oktató iskola működik az épületekben.

A borúlátóbbak a „hosszú betegségnek halál a vége” végkifejletet emlegetik, az optimisták viszont tudják, hogy **„Él Isten az égben, légy jó reménységben, meggyötört szívem!”** (EÉ 292.) Ez a reménység volt megtartó erő az elmúlt századok alatt, és hisszük, hogy lesz ezután is.

TÖRÖK LÁSZLÓ
Evangélikus lelkész

A misszió elsősorban szívügy

Fotó: Révészné Bellai Csilla

*„Nagy a ridegség az emberek között,
mert nem merünk egymáshoz szívből
odafordulni, pedig megtehetnénk.”*

Albert Schweitzer

Azokat az embereket, akiket befogadunk a szívünkbe, el is tudjuk érni.

Egyszer együtt gondolkodtunk nagyobb körben arról, hogy hogyan lehet az ún. hátrányos helyzetű társadalmi rétegekhez eljuttatni az evangéliumot. Mi, akik összegyűltünk, lényegében jól képzett, jól szituált lelkészek, lelkésznök

voltunk. A többiek pedig a hátrányos helyzetű rétegből valók voltak, akiket nem érünk el az evangéliummal.

A beszélgetés során az az ijesztő felismerés tudatosult bennem, hogy milyen hatalmas változások történtek az újszövetségi idők óta. Jézust túlnyomórészt egyszerű, képzetlen emberek vet-

ték körül. Pál még kijelenthette a korinthusiakhoz írt levelében: „azokat választotta ki az Isten, akik a világ szemében bolondok, hogy megszegyenítse a bölcseket, és azokat választotta ki az Isten, akik a világ szemében erőtlének, hogy megszegyenítse az erőseket: és azokat választotta ki az Isten, akik a világ szemében nem előkelők, sőt lenézettek; és a semmiket, hogy semmikké tegye a valamiket” (1Kor 1,27–28). A mai viszonyok ennek pontosan az ellenkezőjét mutatják, ma azt kell kérdeznünk: **hol vannak a szegények, a lenézettek? Hol vannak a prostituáltak, a vámszedők, az utcagyerekek, a bűnözők és az iszákosok a gyülekezeteinkből?** Hol vannak a létbiztonságukban fenyegetett emberek? Miért néznek inkább tévét ahelyett, hogy a mi istentiszteleteinket, köreinket, csoportjainkat látogatnák?

Az a bizonyos „árok” a különböző kultúrák között

A válaszok, amelyekre körünkben jutottunk, éppen annyira jellemzőek, mint amennyire aggasztóak. „Ezek képzetlen emberek.” – „Ez egy más kultúra.” – „Valakit, aki olyan, mint mi, ők soha nem fognak elfogadni. Már azzal elhatároljuk magunkat tőlük, ahogyan beszélünk, ahogyan öltözködünk, amilyen énekeket éneklünk.” És: „Az ember csak a hozzá hasonlókat tudja megnyerni. Nincs túl sok értelme idegen miliókben mozogni, azért hogy ott az embereket az evangéliumnak megnyerjük.” Ezek a vélemények feltehetően igazak, de ha abszolút így lenne, akkor ez a halála lenne mindenféle missziós tevékenységnek a saját szociális rétegünkön kívül. **Közülünk igen kevesen tudnak rocker- vagy drogfüggő műltra visszatekinteni.** A képzést, illetve a kultúrát, amelyet életünk folyamán magunkévá tettünk, nem tudjuk visszamenőlegesen érvényteleníteni. De ez tényleg szükséges lenne?

A kultúrával és képzéssel kapcsolatos érvek nagyon fontosak, de nem döntőek. Tulajdonképpen teljesen normális misszionáriusi kihívásról van szó. Egy nyugati misszionárius, aki Afrikába megy, alapvetően ugyanezzel a kérdéssel kerül szembe: hogyan hirdessem az evangéliumot olyan embereknek, akik-

nek egészen más kulturális hátterük van, akik más nyelvet beszélnek, és talán csak minimálisan képzettek? Biztosan nehéz, de lehetetlen is? Én azt állítom: ha befogadjuk őket a szívünkbe, meg fogjuk találni az utat is hozzájuk.

Virágzó gyülekezet a panel lakótelepen

Ebben az összefüggésben eszembe jut apósom, akit igen csodálok. Neki sikerült a rendszerváltás utáni években egy kelet-berlini lakótelep közepén többszáz fős gyülekezetet felépítenie olyan emberekből, akik túlnyomórészt állandó létbizonytalanságban élnek. Hogyan csinálta? Gondolkozhatnánk a módszereiről: olcsón ételmezt kínált az embereknek, összekötve ezt szociális tanácsadói munkával. A gyülekezetében az istentiszteletek modernekként voltak, egyszerű, érzelmmel teli prédikációkkal. Sokszínű, társasági jellegű programkínálatuk volt: grillezés, kirándulások, játékok, ünnepek stb.

De úgy gondolom, nem ez a lényeg. A döntő az, hogy apósom befogadta a szívébe ezeket az embereket, és a mai napig ezt teszi. Időközben 77 éves lett,

Én azt állítom: ha befogadjuk őket a szívünkbe, meg fogjuk találni az utat is hozzájuk.

régóta nyugdíjas, de még mindig szervez kávédelutánokat, bibliaórákat és istentiszteleteket az embereknek, akik egyébként a templomba nem merészkednének el. Beszélget velük az evangéliumról, és ők befogadják azt. Mindenkinek van egy jó szava, de nem csak beszél, hanem tesz is értük és ezek nem csupán „jó cselekedetek”. A legfontosabb az, hogy szívébe fogadta őket. Minden ezen múlik.

Természetesen létezik kulturális árok a művelt polgárság és az alsóbb társadalmi rétegek között. De nem áthidalhatatlan. A felmerülő kérdés az, hogy mi, a művelt protestantizmus képviselői befogadjuk-e szívünkbe az embereket. Valójában itt van az igazi árok. **A létbizonytalanságban élő emberek csak akkor fogják Jézushoz fordítani a szívüket, ha mi is feléjük fordítjuk a miénket.** Sarkosan fogalmazva: nem nekik, hanem nekünk kell először megtérnünk, és azután a válaszokat is meg fogjuk találni az olyan kérdésekre, hogy hogyan tudunk kapcsolatot teremteni Jézus

evangéliuma és a képzéstől elzárt rétegek között.

A misszió szív nélkül megbukik – és ez így van jól

Egyházunkban én vagyok a felelős a missziós ügyekért a gyülekezetekben és egyházi körökben. Ez is elsősorban szívügy. A misszió könnyen válik ideologikussá, fanatikussá és kíméletlenné, ha nem szívvel fordulunk az emberek felé, akiknek a jó hírt visszük Isten szeretetéről. Észrevehető a missziós tevékenység milyenségén, hogy gondolatok és ideológiai vezérelnek bennünket, vagy pedig „*azt mutatjuk meg másoknak, amit mi magunk is szeretünk*” (Fulbert Steffensky ismert és szép definíciója a misszióról).

A diakónia és misszió nagy kérdése alapvetően ugyanaz: befogadom-e a szívembe az embereket? Mert akiket befogadunk a szívünkbe, azokat el is fogjuk érni. A misszió szív nélkül mindig meg fog bukni. És ha jobban meggondolom, jól is van ez így. Ha nem szívből jön, és nem szívhez megy az evangélium, nem jut célba.

A szív nem minden, de szív nélkül semmi sincs.

DR. KLAUS DOUGLASS

Lelkipásztor, a missziós ügyek, az egyházi gyülekezetfejlesztés referense (EKHN Zentrum Verkündigung)

A cikket fordította Szeverényi Jánosné

Ház- és léleképítés

Pintér Győző Tibor aktív életének hosszú évtizedei alatt teljes odaadással szolgálta az egyházat és Krisztus ügyét. Tette ezt építésmérnökként, gyülekezeti felügyelőként, igehirdetőként, bibliaiskolai tanárként. Szeverényi János készítette vele interjút tordasi otthonában, 2014 áprilisában.

Hogyan, mikor jutottál hitre?
A bátyám, Pintér Károly, aki később lelkész lett, tért meg először. Óriási változás történt az ő életében, ami engem zavart. Tőle én is kaptam jó adagot a hitre való buzdításból. Ezután elmentem egy konferenciára, ahol Sréter Ferenc evangelizált, ott jutottam hitre. Amikor felszólított, hogy akik elfogadják az Úr Jézust, álljanak föl, én fölálltam, és mellettem állt az édesapám is. Édesanyám később jutott hitre.

Hogyan lettél építész?

1951-ben érettségiztem Budapesten, és akkor részt vettem a Bethánia CE Szövetség közösségi alkalmain. Egy építészhallgató is volt közöttük, aki csodálatosan rajzolt. Rajztanár akartam lenni, akkor láttam meg, hogy az építészeknél is lehet rajzolni.

Merre dolgoztál egyházi épületeken?

Sok munkám van az egyháznál, például a Hittudományi Egyetem épülete. Vagy a piliscsabai templom, amit bontott

épületként Bolla Árpád szerzett lelkész-sége idején. Annak a terveit, a közösségi és a szállásépületet mind én terveztem. Még kétkézi munkám is van benne, együtt betonoztunk. Bonnyai Sándor idejében Kispesten is részt vettem az építésben.

Úgy tudom, nem nagyon fogadtál el ezekért pénzt.

Természetesen nem, az egyházban szolgálni kell!

A kispesti gyülekezetben rendszeresen prédikáltál vasárnapi istentiszteleten.

Negyhetenként meg kellett tartani az istentiszteletet, mert akkor Bonnyai Sanyi bácsiéknak KIE-s közösségi alkalomuk volt. 21-22 évig tartottam istentiszteletet minden negyedik héten.

A Bethániához is jártál?

Igen. A Salétrom utcában Farkas János meg is kért szolgálatokra. A Rákosi-korszakban aztán a Bethániát mint egyesületet felszámolták.

De személyes kapcsolatok megmaradtak? Találkoztatok néha Budapesten?

Persze, a régi tordasi bethánista közösség tagjaival összefutunk.

Mint bethánista, hogy élted meg Kispesten a KIE-s, ágostonos irányzatot, teológiát? Hasonló volt ez a két kegyesség?

Különösebb zavar nem volt. Csak az maradt meg bennem, hogy Sanyi bácsi nem osztotta az áldást, hanem csak elmondta. Azután én sem mertem, bárhol szolgáltam. Csak kértem az áldást, de soha nem emeltem fel a kezem áldást osztani.

Mi volt a gyengéje szerinted az ágostonos közösségnek?

A kirekesztés, hogy mást nem fogadtak el hívőnek. A kemény hang is jellemző volt a prédikációkban, de azt megszoktuk. A nagyfiam, amikor először elmentünk a Deák térre, csodálkozott: Miért nem úgy beszélnek, mint a Sanyi bácsi?

Hosszú időt töltöttél el Kispesten, ha nagyon rosszul érezted volna magad, biztosan nem maradsz ennyi ideig. Mi volt a pozitívuma az ő gondolkodásának, szolgálatának?

A határozottság, amit keménységnek is lehet mondani. Az ember érezte, hogy a hit dolgában nem lehet „langyosnak” maradni.

Később bibliaiskolában is tanítottál.

Mindig érdekelt az egyháztörténet, aztán az EKE-bibliaiskolában, Piliscsában tíz évig tanítottam is.

Milyen forrásokból, kiknek a műveiből?

Itt vannak előttem a szemelvények felsorolva, másfél A4-es oldal sűrűn teleírva.

Ez rengeteg: Bornemisza Péter, Berki Feriz, Kónya István, Luther Márton, Masznyik Endre, Nemeskürty István, Ottlyk Ernő, Ravasz László, Vanyó László... Ezt a jegyzetet te állítottad össze?

Igen, de nem csak egyháztörténetet tanítottam. A bátyám tartotta a dogmatikát és abba is belevont.

Említetted, hogy sokat jelentett neked az az ige, amikor Jézus azt mondja, hogy „Jeruzsálem, Jeruzsálem, aki megölsöd a prófétákat, hányszor akartam összegyűjteni gyermekeidet, mint a tyúk a csibéit szárnyai alá, de nem akartátok!” (Lk 13,34)

Igen, döntenünk kell, nem lehet egyszerűen csak az Istentől várni, hogy majd megtérít.

Milyen kedves részeid vannak a Bibliában?

János evangéliuma és a Római levél. Egyszer egy Salétrom utcai alkalmon Farkas Jánostól azt a feladatot kaptam, hogy a Róma 7,14–20-ról beszéljek: „Ki vagyok szolgáltatva a bűnnek. Hiszen nem azt teszem, amit akarok, a jót, hanem azt cselekszem, amit nem akarok. Akkor már nem is én teszem, hanem a bennem lakó bűn.” Kemény dolog a hívő embereknek elmondani, hogy bennünk van még a bűn.

Évtizedeket éltél meg az evangélikus egyházban. A kommunizmus alatt próbálták az egyházat kívülről és belülről is rontani. Hogy bírtad ki? Volt-e olyan, hogy otthagytad volna az egyházat?

Nem. Erre jó volt az egyháztörténet ismerete, hogy nem lehet ilyen egyszerűen megoldani a problémákat. Soha nem akartam elhagyni az egyházat.

Nem látsz jól, nehezen tudsz olvasni, de együtt vagy az élő Úrral.

Imádságban igen, bár feledékeny vagyok, és külön gondolnom kell arra, hogy komolyan imádkozzak. Az elmenetellel is foglalkozom. Készülni kell, de nagyon remélem, hogy az én Uram irgalmas lesz hozzám, és megbocsátja az én nyomorúságomat, a bűneimet és hazavár.

Evangelikus élet A FŐVÁROS PEREMÉN

Remélem, megbocsátja nekem József Attila a címválasztást. Itt élünk Dunaharasztaban, Budapesttől 300 (!) méterre az agglomerációban mintegy 22 ezren. A valamikori négyezres katolikus sváb falu mára így nőtte ki magát.

A jobb megélhetés reményében az ország minden tájáról érkeztek az emberek már az első világháború után. Jöttek cselédnek, gyári munkásnak, a könnyű- és nehézipar felszívta őket. Az idesodródott evangélikusok hivatalosan 1933-ban alapították meg a gyülekezetüket. Ők is jöttek az ország minden tájáról, magyarok, németek, szlovákok. Istentiszteleti alkalmukat az egyik iskolában tartották. Amikor ez már nem volt lehetséges, a helyi református gyülekezet fogadta be őket. **Helyben lakó lelkészük mintegy nyolc évtizedig nem volt.** Telket vásároltak, majd a szomszéd telket is megvették, hogy itt építsenek parókiát. Építettek haranglábat és egy kb. 18 m²-es „templomot”. Az erőszakos téjeszesítés miatt is lett utánpótlása a gyülekezetnek. A parókiaépítés terve a második világháború miatt megghiúsult. Nem szépíték: ellopták az építőanyagot.

31 éve áll a mai igényeknek is jól megfelelő templom, a kiegészítő helyiségekkel együtt. 11 éve elkészült a parókia, kényelmes életet biztosítva a lelkésznek, illetve a lelkészcsaládnak. A helyiek szinte a tíz körmükkel kaparták össze az ingatlanokat. A rendszerváltáskor épült meg a kertben az Ökumenikus Segélyszervezet első telephelye Lehel László vezetésével. Ez a volt raktárpépület a folyamatos korszerűsítésnek köszönhetően a gyülekezet közösségi helyiségévé válik.

Négy éve kezdem a lelkesi szolgálatomat Dunaharaszttiban. Nem volt könnyű. A közösség majdnem két-évente élte meg, hogy a lelkeszei sorban távoznak. Miután kiderült, hogy tartósan szeretnék itt szolgálni, érezhetően oldódott a feszültség, és egyre nagyobb lett a bizalom. **A látogatások, különböző kapcsolatfelvételek meghozták a gyümölcsüket.** A kezdeti, körülbelül tízfős istentiszteleti látogatottság szép folyamatosan emelkedni kezdett. Ehhez tudni kell, hogy a gyülekezet ismert lélekszáma a szórványokkal együtt is alig éri el a 300 főt. Dunaharaszttiban vasárnaponta van istentiszteletünk átlagosan 25 fő részvételével. Havonta egyszer családi istentiszteletet tartunk, általában 20 fő fölötti létszámmal.

Szigetszentmiklóson havi egy istentiszteletet tartunk az új református templomban, 6-10 fős gyülekezet számára. Két évvel ezelőttig Dunavarsányban is volt havi egy istentisztelet szintén a reformátusoknál. Az akkor

ötfős kis közösség kérte, hogy hagyjunk fel ezzel a gyakorlatunkkal, inkább átjönnek havonta egyszer Dunaharaszttiba. Becsületükre legyen mondva, tartják a szavukat, így megvan a gyülekezeti élményük is. Ráckevéről, Tökölről, Szigethalomból, Szigetszentmártonból, Halásztelekről is átjönnek a híveink.

Évente két összgylekezeti ünnepet szervezünk, tavasszal a térségi találkozót, ősszel a templomszentelési évfordulót ünnepeljük. Bevezettük az evangélikus szabadegyetemi sorozatot, melyet a helyi televízió hűségesen sugároz. A nyári napközis táboraink nagy népszerűségnek örvendenek. Évi 1-2 gyülekezeti kirándulással színesítjük a programjainkat. *Csengettyű* című lapunkat évente kétszer jelentetjük meg.

A hitoktatás is érdekesen alakult az elmúlt években. Három gyerekkel kezdtem a foglalkozásokat, most két óvodás csoportban, tizenegy iskolai csoportban már 60 fölötti a lélekszám. **Idén hat lelkes konfirmandusunk volt, jó remény van a gyülekezeti megmaradásukra.**

Külön öröm számomra, hogy a presbitérium „egy irányba húz”, lelkesek, szolgálatkészek. Itt kell megemlítenem, hogy elnöktársam, Kőszegi János szinte erején felül veszi ki a részét a munkában. Minden közeli munkatársammal harmonikus, baráti viszonyt ápolok. Ezt a tényt lehet, hogy csak azok értik igazán, akiknek ez nem adatik meg. Zárójelben: minden isten-

tisztületünk közös sekrestye-imádsággal kezdődik. Az alkalmankénti közös munka, kertrendezés közös étkezéssel zárul. **Átéltük az oltárközösség és az asztalközösség élményét.**

Nem lennék őszinte, ha nem beszélnék a nehézségeinkről. Mindig vannak anyagi gondjaink, de csodák csodája, minden számlánk ki van fizetve, iparosnak még nem maradtunk adósak. A teljes igazsághoz hozzátartozik, hogy kapunk központi támogatást, de a saját teherhordozás is erősödik, és minden pályázati lehetőséget megragadunk, ami segítségünkre lehet.

A másik egy személyi jellegű nehézség. Sok ezer ember szinte csak alvóhelyének tekinti a várost. Általában Budapesten dolgoznak, reggel el, este haza. Jó páran már megtalálták a hozzájuk vezető utat is, fiatal családok gyerekekkel, akik a gyülekezet közösségében mégis az otthon élményében részesülnek. Ezzel együtt igaz, hogy a nagy ünnepekre szinte kiürül a templom. Ez az agglomeráció helyzete.

Igyekszem részt venni a helyi közéletben (pártpolitikai rendezvények látogatása számomra tilos), rendszeres műsorom van a regionális rádióban, televízióban, rovatom van a helyi városi havilapban. **Imádkozunk, tesszük a dolgunkat, és a kudarcaink mellé sok-sok meg nem érdemelt örömet kapunk.** Egyszóval, így élünk a főváros peremén.

VARSÁNYI FERENC

Bepillantás az isteni kegyelem természetébe

Böröcz Sándor hitvalló életének története az egyik legjobban elhallgatott titok volt a szocialista korszakban. Miután az internacionalista proletárdiktatúra marka elengedte, egyháza is megtagadta őt, s nem fogadta vissza lelkészei sorába.

Soproni líceumi és teológiai évek után 1938-ban szentelték lelkészé Böröcz Sándort. Számos helyen volt segédlelkész, majd 1943-tól missziós lelkész Körmenden. Itt kötött házasságot Szentgyörgyi Horváth Idával, három lányuk született.

Ma már azt is tudhatjuk, hogy körmendi éveiben belépett a nyilaskeresztes pártba, de ez nem jelentett semmiféle aktív részvételt a vézskorszak és a világháború borzalmaiban. Talán ebben is a vidéki magyar nép felemeléséért végzett törekvéseinek egy lehetséges színterét látta, talán a bolsevizmus legnagyobb elenségét.

1948-ban letartóztatták a magyar hatóságok. Hosszas kínzásokat kellett elsz szenvednie. **Egy alkalommal azért verték meg, mert Istenhez fohászkozott a fájdalmak közepette.** Máskor három és fél napra falhoz állították, étlen-szomjan kellett mozdulatlanul túrnie.

A magyar hatóságok átadták őt a szovjet katonai hatóságoknak. Ennek a tényleges oka a mai napig nem derült ki. A szovjet büntetőtörvénykönyv négy paragrafusa alapján ítélték el négyszer 25, azaz 100 évre, de ebből csak 25 évet kellett volna leülnie. A szovjet gondolkodás akkoriban az élő munkaerőt többre tartotta a kivégzett elítéltnél. Hatalmas tömegeket vittek a Gulag-szigetekre a világ bármely népéből, nemzetiségéből.

Az ítélet semmilyen tényleges, büntetendő cselekményt nem hozott fel. A vád hazaárulás, kémkedés, a szovjet-hatalom elleni szervezkedés volt, de szerepelt a vizsgálati jegyzőkönyvben, hogy szovjet katonai titkokat szolgáltatott ki idegen állambeli kémnek. **Mindezek persze csak a pernek álcázott színjáték kötelező kellékei voltak,** valójában a megfélemlítés, a másként gondolkodók megtörése és elhallgattatása, meg persze az ingyenes munkaerő megszerzése volt a cél.

Böröcz Sándor végül Vorkutára került. Ez a szénmező az Urál európai oldalán, de az északi sarkkör felett van. Itt töltött el hat és fél évet.

A legnehezebb fizikai munka mellett volt lehetősége a lelkeszi hivatását is gyakorolnia. **Támogatta az elkészítendőket, mint a babilóniai fogságban szenvedőket Isten prófétái.** A sorsuk azonos volt, de a küldetésük nagyon eltérő. A Böröcz Sándorral együtt raboskodó magyarok mindegyike idővel hazatért, ott senkit nem vesztek el.

Vorkután a hőmérséklet időnként mínusz 50 °C alá süllyed. Egy alkalommal a viharos szélben átélte a fagyhalál élményét is. Isten azonban ekkor is megőrizte, mert a kihülés állva érte, így az eleséstől magához tért, és volt ereje feltápászkodni és menedéket keresni.

Közben a felesége két kislánnyal itt-hon nagyon nehéz helyzetbe került. De hiába fordult néhány alkalommal az '50-es évek egyházi vezetőihez segítségért, kérései rendre elutasításra találtak. Senki sem vállalta a közösséget egy szovjet kényszermunkás családjával. Így a gyermekek a szarvasi evangélikus árvaházba kerültek, mert felesége nem tudta el- tartani a kis csonka családot.

Sztálin halála után még több mint két évnél kellett elteltetnie ahhoz, hogy a lágerék felszámolása őket is elérje. Moszkván át Mordóviába került, majd 1955 novemberében léphette át ismét a magyar határt. Természetesen a magyar hatóságok gyanús elemként fogadták a Szovjetunióból érkező kényszermunkásokat, ezért nem haza, hanem börtönbe vitték őket. A rabtartók bánásmódja kiemelkedően kegyetlen volt, akadt a foglyok között olyan, aki visszakivánkozott a lágerbe.

Az 1956-os forradalom napjaiban, november 2-án, a társai közül utolsóként szabadították ki a kőbányai börtönből. Másnap a Puskin utcai püspöki hivatalba ment, ahol nagy örömmel és büszkeséggel fogadták. 5-én, a szovjet megszállás másnapján már mindenki elfordult tőle, általános volt a félelem és a bizonytalanság.

1958-ig Szarvason helyettesítette Székács Sámuel Tökölre internált lelkeszt. Itt a gyülekezettől és külföldi adományokból sok segítséget kaptak. Időközben Türoczy Zoltán és Ordass Lajos püspök is ígéretet tett helyzetének végleges rendezésére, de erre már az ő eltávolításuk miatt nem kerülhe-

tett sor. Az egyházban is megindult a visszarendeződés, és az államhatalomhoz igazodó régi-új vezetők számára Böröcz Sándor már kellemetlen teherterheléssé lett. Augusztusra nyilvánvalóvá lett, hogy az állam nem akarja őt lelkeszi állásban látni, sőt semmilyen egyéb egyházi alkalmazást sem kapott. Alkalmi munkákból élt, majd 1959-től segédmunkás lett a vasútnál. Eseti engedélyekkel (az utolsó ilyen 1989-ben kelt) egy-egy családi vonatkozású szolgálatot elvállalhatott. Ugyanakkor a lelkeszi szolgálatból el nem küldték, fel nem függesztették, lelkeszi minőségétől nem fosztották meg, csak nem kapott szolgálati lehetőséget. **Egészen egyszerűen nem vettek róla tudomást.**

1989-ben, 76 éves korában rehabilitálta őt az egyházi bíróság. 1993-ban jelent meg önéletrajzi írása, amelyet már a '70-es években papírra vetett.

Böröcz Sándor élete végéig derűs, erős hitű Krisztus-tanú maradt. Életére

visszatekintve így vallott: „A világ a saját lényegét megtagadó egyházzal mindig azt tesz, amit akar, viszont csak a küldetéséhez hű egyház képes felmutatni azt a »másságot«, amelyre mindenkinek reflektálnia kell. Az új rezsim emberei ezt nem vállalták, így mérhetetlen szenvedésnek szolgáltattak ki bennünket és minden hozzánk hasonló embert. Ez a magatartás végül is javunkra vált, hiszen nemcsak az ámulás, hanem az isteni kegyelem természetébe is mélyebben pillanthattunk bele, mint azok, akik számára ez a sors »megspórolódott«. Ez nem mentség a hatalmasoknak, viszont vigasztalás és erőt adó forrás azok számára, akikre a változó személyi, történelmi, egyházi adottságú világban hasonló élet várhat. **Isten – közvetlen és közvetett módon is – mindvégig a Kegyelem Atyja maradt számunkra.**”

IFJ. ZÁSZKALICZKY PÁL

Irodalom:
Böröcz Sándor: Kiáltás a mélyből (OLBK, 1993)
Mirák Katalin (szerk.): Nem voltam egyedül I. (MEVISZ, 1995)

Ébredve és ébresztve

Fotók: Révészné Bellai Csilla

Álomból, kábulatból, altatásból szoktunk ébredni, és gyereket, beteget vagy a vekkerrel saját magunkat ébresztetni. De mi köze ennek a mi egyházunkhoz vagy más felekezetekéhez? A kérdésre egy öreg, olcsó borítójú könyvet lapozgatva találtam meg a választ, melyet szeretnék megosztani az olvasókkal is. Ezért a következőkben sokat szeretnék idézni id. Gáncs Aladár *Serkenj föl, aki aluszol* című könyvéből. Az idézetek színnel szedve szerepelnek a cikkben.

Isten Lelkének megnyilvánulása

Halála után Gáncs Aladár előadásait és írásait munkatársai és lelki testvérei foglalták kötetbe. A Magyarhoni Ágostai Hitvallású Evangélikus Misszióegyesület adta ki 1939-ben. Már az előszóban azt olvashatjuk, hogy Gáncs Aladár mindenütt ébresztő és toborzó volt. Egy ember, aki lelkészként az egyház ébredéséért imádkozott, tusakodott, szervezett konferenciákat, írt és tartott előadásokat.

Ami az ébredésben a legfontosabb... az magának Isten Lelkének megnyilvánulása – olvasom a 1931-ben elhangzott, és rá egy évre írásban is megjelent előadásának indítójaként.

Isten keze munkája. És az emberé?

Örök, így ma is érvényes kérdés, és sokszor viták tárgya is, hogy az egyház lelki ébredésében, megújulásában van-e emberi feladat, szerep, vagy nincs, mert úgyis mindent a Szentlélek Isten végez el. Pál apostol az Efezusiakhoz írott levelében Ézsaiás prófétának két ébresztő mondatát egyesíti (Ézs 26,19 és 60,1), amikor ezt írja: „Serkenj fel, a ki aluszol...” (Károli); „Ébredj fel, aki alszol...” (új fordítás) (Ef 5,14). Az apostol felszólító módja felettébb érdekes. Ezt a dilemmát Gáncs Aladár így oldja fel:

Az ébredés előkészítése és az ébredés beállása (bekövetkezése) **két na-**

gyon különböző dolog. Az egyik túlnyomóan az emberinek a síkján játszódik le, a másik Isten szuverén, minden emberitől függetlenül is jelentkező kezén... Joggal kérdezhetjük, hogy előkészíthető-e egyáltalán ébredés? Olyan értelemben, hogy azután az ember dicsekedjék... nem. De ugyanakkor látnunk kell azt is: van valami szerepe az emberi oldalon való előkészítéseknek.

Kiszolgáltatás, odaadás

Előkészíteni az ébredést imádsággal, szívrünknek és szolgálatunknak az Úr számára való kiszolgáltatásával tudjuk. Persze a szív és a szolgálat kiszolgáltatása nem oly kényelmes és érdekes, mint az ébredés történetével való foglalkozás, nem olyan érdekes, mint a múlton való merengés és a régi szép (ébredési) „bezzeg” idők felemlgetése. Az egyháztörténet és benne az ébredések története abban viszont megerősíthet, hogy „nincs új a nap alatt”. Isten nem vár el semmit az embertől, csupán – az egyébként Tőle kapott – készségét, odaszánását, és hogy hitetlenségével ne álljon ellen.

Luther és az ébredés

Az ébredés nem csak kiségyházak, karizmatikus közösségek, pietistának kikiáltott, fundamentalistának megbélyegzett lelkészek és laikusok ügye, hanem a törvény és az evangélium biblikus talajában gyökerező lutheri teológia elvitathatatlan sajátja. Nézzük meg, hogyan!

Gáncs Aladár így ír: **Evangéliumi szempontból ébredés ott van, ahol a bűntudat (bűnlátás, bünfelismerés, bűnbánat) és a Megváltó utáni vágy, vagy az Ő megtalálása szokatlan, sokakra kiterjedő... erővel jelentkezik, egybekapcsolva: engedelmességgel, a lelkek (embertársaink) iránti felelősségérzéssel, s az Isten országáért való fokozott, benső munkakényszerrel.** Luthernél mindezek a tünetek (jellemzők) rendkívüli mértékben megvannak. Azért lehet vele kapcsolatban joggal ébredésről beszélni.

Ha a bűnlátást, a bűnbánatot nézzük, vajon ki ment el... addig a mélységig, mint Luther? A bűntudat nála több mint bűnérzés. Nyíltan kimondja: **Még ahol nem is érzem a bűnt, ott is állítanom kell fennforgását.**

Ugyanígy van Luther Isten megváltó szeretetének hatásával. Szeretném egymás mellé gyűjteni az összes prédikációkat és nyilatkozatokat, amelyek János 3,16-ról – „Mert úgy szerette Isten a vilá-

got, hogy az ő egyszülött fiát adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen” – elhangzottak. Vajon melyik mérkőzhetik a kegyelem magasztalásában Lutherrel? **Ő így ír: „ha mi Istennek ezt a leereszkedő kedvességét teljesen meglátnánk, a lelkünk összeroppanna, vagy mi magunk is belehalnánk az örömben... Mert akkor szívünk Isten atyai szeretetének örvénylő mélységébe pillantana, Isten feneketlen mély örök jóságába és szeretetébe, amelyet ő iránunkban magában hordoz és öröktől fogva hordozott... Nem te keresed őt, ő keres téged; nem te találsz rá, ő talál te-reád. Tőle kapod a hitet, nem magadtól.” Nem találd szokatlannak ezt az ébredési hangot? A reformatori ébredés ilyen!**

Luther ébredése

Az ő ébredése rendkívül ritka. Ő ugyanis két ébredésen ment át. Az egyik az volt, mikor felismerte a tisztán kegyelemből való új életet, s a Jézus nevéből kiáradó fényen kívül mást alig látott. A másik ébredése az volt, amikor felismerte, hogy Isten országa mostani életünkben a maga teljességével nem valósulhat meg, s bár a hívő ember már most felséges győzelmek birtokába jut, az ő- és újember ketősségét viselnie kell.

Ugyanakkor Luther ébredése nem volt rendkívüli. Nem volt kis dolog Luther ébredése, de ő alig beszélt az esemény rendkívüli vonásairól. A lényegyet sohasem élményeink színes lampionjában látta, hanem abban, amit Isten tett. Nem ismerünk a Biblián kívül az ébredés után sóvárgók számára célravezetőbb utat, mint Luther életében kibontakozó ébredés beható megismerését.

Ebben az ébredésben megvan a legfontosabb ébredések Isten-közelsége. De megvan az Isten – s így a benne való élet még elrejtett mivoltának alázatos elismerése is. Így menekült meg Luther ébredése az ébredés két nagy veszélyétől: Attól is, hogy túlfűtött rajongássá váljon, de attól is, hogy cinikus egykedvűségbe fúljon.

Luthernél csak az első felébredés idejében játszott döntő szerepet az egyéni üdvösség elnyerésének kérdése. Később... maga Isten országa, az ő egyháza úgyge kerül a középpontba.

Jelen, jövő, felelősség

Az egyház és hívei lelki ébredésével és az ébresztés szolgálatával kapcsolatban jelenről, jövőről, felelősségről gondolkodni,

szólni és tenni minden keresztyénnek szívügye kellene, hogy legyen. Mert **az ébredések Isten Lelkének legnagyobb ajándékai, nem egy faj (nép), kor vagy temperamentum sajátossága. Ugyanis benne Isten legközvetlenebb megnyilatkozásaival állunk szemben. A kegyelem alapján minden népnek, egyháznak, hívő seregnek és embernek joga van ezt kérni, annak jeleit figyelni, érte imádkozni.**

Utalva Izrael pusztai vándorlására, Gáncs Aladár testvérünk igaz meglátása, hogy **a tűzoszlop csak a bűntudat (bűnlátás és bűnbánat) és a hit szikrájától egyenként felgyulladt szíveket vezethet. S hogy a te szíved és az én szívem ilyen legyen, első sorban ezzel tartozunk az ébredés drága ügyének.**

Nyolcvanhárom évvel később ennek a cikknek az írásakor és közreadásakor azonosulni szeretnék hitvalló és az ébredés ügyéért égő Gáncs Aladárral, **hogy igazi célunk nem az, hogy cikket írjunk, hanem hogy a nagy magyar lelki ébredés utáni sóvárgásnak, vágyának hangot s irányt adjunk.**

Mi, magyar evangélikusok itthon és a nagyvilágban, készülve a reformáció 500 éves évfordulójára, imádkozunk ébredésért egyházunkban, gyülekezeteinkben, egyéni életünkben, és kérjük el Istentől az ébresztés szolgálatát, melyhez mindenható Urunk adjon türelmet, állhatatosságot és alázatot, de mindennekefelett az ő Szent-lelkét.

GARÁDI PÉTER

A türelmes evangélista

Az Úrban elhunyt hűséges lelkipásztorra, Csepregi Bélára emlékezünk gyülekezeti, baráti és családi körben születésének századik évfordulóján. Köszönöm, hogy a gyülekezet lelkésze, aki ugyanakkor Béla bácsi leánya és utóda, a visszaemlékezés szolgálatára felkért. Kérését szívesen vállaltam.

Már gyerekkoromban is sokszor találkoztam Csepregi Bélával, hiszen őt és édesapámat, legidősebb Zászkaliczky Pált igen erős testvéri-baráti szeretet kötötte össze. Szolgatársai is voltak egymásnak mind az egyházunk ébredését munkáló evangelizáció munkájában, mind pedig az északi evangélikus államokban megismert népfőiskolai munka hazai elindításában. Az ébredés tüzét is mindketten Finnországból hozták. **Számos esetben ültem Csepregi Béla szószéke alatt, a tőle hallottak mindig erősítették hitemet.**

Húsz éven át szolgáltunk együtt a Tolna-baranyai Egyházmegyében, Havonta találkoztunk a Lelkészi Munkaközösség összejövetelein. Ő mindig őszinte mosollyal és szerető öleléssel

Csepregi Béla 1914. április 22-én született Orosházán. Hódmezővásárhelyen érettségizett 1932-ben, majd 1934–1938 között a soproni Evangélikus Hittudományi Kar hallgatója volt. Lelkesszé avatása után, 1938–39-ben a Helsinki Egyetemen folytatta tanulmányait. 1940 januárjától a nagytarcsai népfőiskolán volt nevelő, majd megszervezte az orosházi népfőiskolát. 1941–1953 között egyházkerületi missziói lelkész, az Evangélikus Evangelizáció szervezője, közben 1947 és 1951 között az *Élő Víz* főszerkesztője volt. 1943 májusában kötött házasságot Medgyaszay Piroskával, kilenc gyermekük született. 1953-tól volt a sárszentlőrinci gyülekezet lelkésze, 1985-ben vonult nyugdíjba. Egész életében aktív teológiai, irodalmi, helytörténeti munkásságot folytatott, ápolta a magyar–finn egyházi kapcsolatokat. 2004. április 29-én hunyt el.

fogadott. Mindig figyelt ránk, a kevés fiatalra, sokszor ügyetlen és gyakorlatlan felszólalásainkra. Szívesen kiemelte belőle a jót, s türelmesen igazította helyre a tévedést. Az ülésen elhangzott kötelező dolgozatainkat lassan befedte a feledés áldott pora, de Csepregi Bélának az előírtaikon túl elhangzó előadásaira nagyon jól emlékszem. Munkásságának és mindenre figyelő szellemi érdeklődésének egész skáláját tárta elénk. Hallottunk tőle Petőfi Sándor sárszentlőrinci tanulásával kapcsolatos kutatásainak eredményéről, hivatali elődeiről, köztük különösképpen megrendítő előadást az igazságtalanul meghurcolt Bohár László lelkész derekba tört életéről, keserű sorsáról. S mennyi irodalmi csemegét! Ismertette Nathaniel Hawthorne *A skarlát betű* című regényét, s az olyan izgalmas volt, hogy már hazaindulás előtt Szekszárdon meg is vásároltam. Beszámolt Anna-Majja Raittila finn költőről, Josef Dirnbeck és Martin Gutl ausztriai katolikus pap-költők közös verseskötetéről, s azok mintegy másfél tucat versét megkapva, nagy részük gazdagította igehirdetésünket is.

A legnagyobb hatású előadásában két erdélyi költőről szólt, bemutatva Kiss Jenő és Kányádi Sándor költészetét. Az utóbbiról tőle halottam először. Béla bácsi olvasta a verseket és rövid megjegyzéseket fűzött hozzájuk. Megjegyzései megjelentették köztünk erdélyi testvéreink nehéz sorsát. Kiss Jenő *Pilátus* című verse nemcsak a Jézust halálba küldő római helytartót ítéli el, de a mindenkori zsarnoki rendszer bírját, akik „nem is keresik, mi a vád”, csak elítélik a vádlottakat, mert tudják, hogy *számítanak* rájuk. Abban az időben sok Pilátus akadt itt is, odaát is.

Az ismertetett Kányádi-versek közül kettőt emelek ki. *A Rekviem egy erdőért* című vers kiírtott erdeje nyilván a teljesen lepusztított domboldalak csupaszságán túl magát Erdélyt jelenti. Az emberek és madarak tekintete hiába keresi, nem találja többé sem a fákat, sem azok lombját. A veszteséget a költő saját félelmével koronázza a vers utolsó rövid versszakában: „és nem merem / meg-nem-csókolni / a fejszét.” S hogy mekkora a veszteség, azt a másik, *A fenyő úgy látta* című vers próbálja érzékeltetni. A hatalmas fenyő kidöntése közben „rést ütve a végtelen ég falán”, a „maga rongtotta csapáson, s a holtak nyugalmával” fekszik, s „túri, hogy ágait / lecsapdossák, hogy valódi nagyságát / lemérhessék a hüledező fejszések,

A gyermekek 1967-ben:
Zoltán, András, Erzsébet, Gyula, Márta, Zsuzsa, Kata, Piroska, Béla, Péter (unoka), ifj. Csepregi Béláné

Csepregi Béla feleségével

A lőrinci templom kapujában balról jobbra: Karl Jánosné Csepregi Erzsébet, Csepregi Béla és Simo Koho finn lelkész

akik / maguk sem gondolták ekkorának.”

Az egyik erdélyi utunk során Brassóban futottunk össze Béla bácsival, aki nemcsak a lelkész kollégákat, de az egykori orosházi népfőiskolásait is látogatta annyi év után, hármat Székelyzsomboron, s a negyediket valamelyik barcasági gyülekezetben. Évtizedek elszákitottsága után is el nem apadó hűséggel végezte az annak idején rá bízottak gondozását.

A hús esztendő alatt mind a Lelkeszi Munkaközösség összejövetelein, mind az olykor parókiákon tartott homiletikai összejöveteleken, **az igehirdetésekre való közös készülés jelentette számomra a legnagyobb segítséget és ösztönzést.** Persze, ma már nem lehet megállapítani, hogy igehirdetési vázlataim melyik gondolatát kaptam tőle, melyiket mástól. Az eszmecsere, a közös elmélyülés minden esetben hozott olyan eredményt, melyre külön-külön nem jutottunk volna el, egymás hite által épültünk.

Az egyik alkalomra nagyon élénken emlékszem. Valamelyik alapige kapcsán beszélünk arról, hogy a keresztség szentsége ajándékozza Isten bűnbocsátó kegyelmét. Béla bácsi nagyszerű példát mondott: „a minap felügyeltem kisfiaim esti mosakodását. Rászóltam az egyikre: »A lábad szára még piszkos, mosd le, légy szíves!« Mire a válasz: »Az már semmi, édesapám, azt már a törülköző is leviszi!«” Az eseten jót neveltünk. Annál komolyabb volt a hozzáfűzött magyarázat: „Az ember – ha egyáltalán észreveszi – csak elmaszatozni tudja bűneit és mulasztásait, s így soha nem lesz tiszta. **Bűneinktől egyedül a megbocsátó Isten szabadít meg!**”

Csepregi Béla lelkésztestvér élete és szolgálata beépült emlékeimbe, szolgálataomba is. Maradéktalanul biblikus, világosan fogalmazott, Jézus kegyelmét hirdető, előre gondosan leírt igehirdetése – akárcsak Pál apostol esetében „nem az emberi bölcsesség megejtő szavaival hangzott, hanem a Lélek bizonyító erejével” (1Kor 2,3). Áldott legyen érte a teremő Atya, a megváltó Fiú és a megszentelő Szentlélek, a Szentháromság Isten!

Részletek id. Zászkaliczky Pál ny. lelkész visszaemlékezéséből – Sárszentlőrinc, 2014. április 21.

Csepregi Béla születésének 100. évfordulójára a Sárszentlőrinci Evangélikus Egyházközség egy kötetnyi válogatást adott ki volt lelkészének munkásságából (*A kegyelem forrásánál – Szemelvények Csepregi Béla munkásságából*, Sárszentlőrinc, 2014. Szerkesztette: Csepregi Márta). A szemelvények egy része korábban megjelent egyházi folyóiratokban (Élő Víz, Evangélikus Élet, Diakónia), valamint gyűjteményes kötetekben, más részük kéziratban, hangfelvételeken maradt fenn.

A kötet tematikus elrendezése követi a szerző munkásságának időrendjét. Az egyes fejezetek előtti rövid bevezetők az írások életrajzi hátterét világítják meg.

Szenvedélyes levél a Jehova tanúi kapcsán

„Kérlek, segíts!” Ezzel a kétségbeesett segélykiáltással kérészt meg egy barátom, mert teljességgel összezavarták a Jehova tanúi-féle tanítások. Az e-mailben küldött idézetekre próbáltam válaszolni – nem tagadom, meglehetősen felindult állapotban... Egy idő után eszembe jutott, hogy hátha másoknak is hasznos lehet a kisebb rövidítésekkel közölt levélváltás.

A Jehova tanúi irodalmából:
MIT HISZNEK SOKAN?

A keresztyénség „három fő ága – a római katolikus, a keleti ortodox és a protestáns – egy háromszemélyű Istent imád: Isten az Atya, Isten a Fiú és Isten a Szentlélek. A keresztyén teológia értelése szerint ezzel nem három Isten létezését ismerik el, hanem azt, hogy ez a három személy lényegében egy” (The New Encyclopædia Britannica).

MI AZ IGAZSÁG A BIBLIA SZERINT?

Jézus, Isten Fia, soha nem állította, hogy egyenlő vagy egylényegű lenne az Atyjával.

Továbbá a szentlélek, vagyis a szent szellem nem egy személy, hanem Isten tevékeny ereje.

Lehet-e szeretni egy olyan személyt, akit lehetetlen megismerni? ... Ha Jehovára nem egy rejtélyes idegenként tekintünk, hanem olyan személyként, akit meg lehet ismerni, sokkal könnyebb szeretnünk őt. Isten „nem a zűrzavar Istene” (1Korintusz 14,33). Ő nem rejti el a személyiségét előlünk.

Bocs, hogy eddig várokztattalak – tényleg utolsó percig elfoglalt voltam, az utóbbi napokban (és még most is) beteg is... (Tán influenza.) De nem ez a lényeg, hanem a te hited, kételyeid. Nem tudom, miért jön időről időre elő ez a Jehova dolog? Talán van egy-két agresszív Jehova tanúja munkatársad? Mindenesetre jelenlétük, ha semmi másra nem jó, akkor arra igen, hogy felhívja a figyelmünket, hogy ha ők ekkora ökörségekre ekkora erőfeszítéseket pazarolnak, akkor hol vagyunk mi az igazságok ismeretével, továbbadására való felkészültséggel?

Apropó, igazság. Pál kifejezetten azt mondja, hogy most tükör által homályosan látunk. A Jehova tanúja:

1. mindent meg akar, és azt hiszi, meg tud magyarázni. Szegénykém, Isten nagyságáról beszél, miközben be-

Kifejezetten undorító, hogy miközben Jézus a halálára készül, köztük a helyezkedés folyik.

szuszakolja az emberi, és jelen esetben a Jehova tanúi teológiai rendszerébe. Nagy ismérv a totális tévelygésre!

2. Egyben kizár mindenki mást az üdvösségből is. Hol kaptak erre felhatalmazást, kik ők, hogy – megint Istent félreértelmezve – belebújjanak a bőrébe? Nem birtokolhatjuk, és nem rángathatjuk az Istent.

Kérdezd csak meg, szerintük ki üdvözül. Ha őszinte, azt mondja: az, aki Jehova tanújaként követi Istent. Jézus pedig azt mondja: Aki hisz énbenem – és ezt a fordulatot számtalanszor használja. Nem teszi hozzá, hogy miként hisz. Olykor megjelenik a hit következménye: pl. aki hisz énbenem, ha meghal is, él. Máshol ugyan olvasunk arról, hogy követni kell őt, szerinte valóan élni, ráhagyatkozni, a szerencsétlenségek segíteni stb., de sehol sem olvassuk, hogy van egy csapat, amelyik egyetlen letéteményes lenne. **Nem, hanem aki hisz. Kész! Ennyi!** Majd az Úr eldönti minden egyes emberről, hogy a belé vetett hite, általa elvárt irányultságának és mértékének megfelelően élte-e az életét.

3. Jézus kifejezetten óvott azoktól, akik visszajövetelét dátumozzák – hamis messiásoknak titulálta őket. A Jehova tanúi hivatalosan is megtették ezt minimum kétszer a történelmük folyamán... És alapvetően semmi nem változott gondolkodásukban, teológiájukban, legfeljebb kifinomultabbá, ravszerűbbé váltak, és már nem mennek bele a bárki számára nyilvánvaló, árulkodó leleplezhetőségekbe.

Akkor nézzünk néhány konkrétumot, amit tanaikból fölvetéll.

Szentháromság, Jézus egyenlősége az Atyával. Mily tipikus, mily primitív! Idéznek Jézustól, ami valamiféle aláve-

tettséget mutat az Atyával kapcsolatosan, de nem idézik pl., hogy „Én és az Atya egy vagyunk” (Jn 10,3). Csak visszautalok a fentiekre: Hagyjuk már meg Istennek a titkait – különben magunk lennénk istenek! **A Jehova tanúi beszűkülttségükben isteni jogokat, állapotot próbálnak bitorolni.**

Aztán ilyen primitív példát hoznak, és nem is gondolják végig, milyen könnyen cáfolható: Szerethetem-e azt, akit nem ismerek? – teszik föl a perdöntő kérdést. Hát persze! – válaszolom én. Ki az, aki azt állíthatja, hogy bármit teljességgel ismer a földön? És most nem is a végtelen Istenről beszélek, hanem például a másik emberről, akár házastársról, akivel valaki leél ötven évet. Ismerheti teljesen? Szeretheti-e, bár nem ismeri teljesen? Persze! Megvezetett szerencsétlenek... Az emberi értelemre, logikára, érvekre építenek, erre redukálják az embert (pedig mennyivel gazdagabb, összetettebb lény!), és még ezt is roszszul csinálják!

Hogy jön ide a zűrzavar Istene? 1. A titok egyenlő a zűrzavarral? 2. Miről is van szó a Korinthusi levél adott igéjének környezetében? A gyülekezet életéről, a szükséges rendről, a Szentlélek ajándékaival való helyes életről. Épp hogy ők, a Jehova tanúi okoznak zűrzavart, mert amit Isten (Pál apostolon keresztül) egy emberi eseményről, a gyülekezeti ösz-

szejövetel rendjéről ír, azt ők Isten jellemzőjeként értelmezik. Tipikus és károszhoz vezető téves igemagyarázati megközelítés – önkényesen, a saját elképzeléseimhez, „teológiámhoz” (azért az idézőjel, mert ez nem teológia, amit művelnek, hanem dilettantizmus, szakbarbárság) szabni az Isten igéjét. Végeredményben megint ott vagyunk – magát Istent szabják magukhoz.

Állandóan ezt teszik, önkényesen kiragadnak a szövegekörnyezetből egy-egy igét, és bár az eredetileg totálisan másról szól, alátámasztják vele a maguk (fals) nézetét. Gondolj csak bele, a politikai életben hány példát találunk erre a kiragadott és más környezetbe tett idézetek okozta bajokra! Épp ez a felfordulás, felfordítás lelke! Sajnos bennük van a diabolosz, a szétdobáló jelleg. Na, megyek a következő küldeményedhez.

MIT HISZNEK SOKAN?

„A mai napig nincs egyetértés abban, hogy van-e Istennek neve, és ha van, mi az” – jegyezte meg David Cunningham professzor a könyvében (Theological Studies).

MI AZ IGAZSÁG A BIBLIA SZERINT?

Isten kijelentette: „Én vagyok Jehova. Ez a nevem” (Ézsaiás 42,8). A Jehova egy héber név, melynek jelentése: 'előidézni, hogy legyen' (lásd: Új Világ fordítás, 1. függelék, 1. bekezdés).

Jehova azt akarja, hogy használjuk a nevét.

Jézus használta Isten nevét.

A Biblia ezt írja: „mindenki, aki segítségül hívja Jehova nevét, megmentésben fog részesülni” (Róma 10,13).

Hát nézzük: Idézik Róma 10,13-at is azzal a fordítással, hogy „Jehova nevét”. Megnézi az ember az eredeti, tehát a görög szöveget, és amit a normális (!) bibliafordítások Úrnak fordítanak, az önkényes Új Világ fordítás Jehovának, pedig az bizony az eredeti görögben nem Jehova, amit szolgai formában kellene átvenni, hanem *kúriosz*, ami azt jelenti: Úr. Na már most, mi következik ebből: például az, hogy Pál, aki használhatta volna a héber Jehova elnevezést a görög szövegben is, nem tette. Miért? Mert egyáltalán nem volt fontos számára!

Átfordítva a mi helyzetünkre: Ha mi magyarul beszélünk, akkor mi is lehetünk annyira szabadok, mint Pál, és használhatjuk Jehova helyett az Urat, az Istent. Persze, mondhatjuk a Jehovát is. Ha a Szentírásnak ez egy annyira sarkalatos pontja lenne, akkor nem két-három igehelyre lehetne hivatkozni, hanem hemzsegnének benne ezek az igehelyek. Tehát: Ha Jehova tanúi következtetések, akkor kidobják az összes páli levelet, az egész Újszövetséget, de még az Ószövetség jelentős részét is,

vagyis út van, mely megmentéshez vezet. Ezt mondta: „szűk az a kapu, és keskeny az az út, amely az életre visz, és kevesen vannak, akik megtalálják” (Máté 7,14). Jehova tanúi hiszik, hogy megtalálták ezt az utat. Ha ez nem így lenne, másik vallást keresnének maguknak.

Tipikus összemérés: a vallás szociológiai, esetleg lélektani kategória.

Jézus elsősorban nem vallásban gondolkodott (bár betartott bizonyos rituálékat, szokásokat, amik már kutatható, tehát e világi, vallási jelenségek), de ő magát az ÉLET-nek mondta, ezzel fölé helyezve minden földi – így vallási – kategóriának is. Mindenki, aki Jézusra így néz, az átlépett a szűk kapun, a keskeny úton jár. Ez nem a Jehova tanúi kiváltsága! De erről az előbb már írtam. Ez a kizáródsi az egyik legnagyobb bizonyítéka, hogy távol állnak a jézusi igazságtól...

Kik mennek az égbe, és miért? Milliók vágnak rá, hogy az égben éljenek. Jézus azt mondta, hogy a hűséges apostolai ott fognak élni. (Jn 14,2)

Miért támadnak fel égi életre emberek, akik a földön éltek? Mit fognak csinálni ott? Jézus elmondta, hogy az apostolai királyok lesznek, és a föld felett uralkodnak majd. (Lk 22,28–30; Jel 5,10)

Minden jó ember az égbe megy? A legtöbb ország élén csupán néhány ember

Legutolsónak lenni az Isten országában – már a legnagyobb ajándék.

mert ott sem Jehova szerepel. Ha ezen állna az istenkövetés, bizony az a sok millió hívő, akinek életén áldás volt a jehovázás nélkül is, mind totálisan elhibázta volna életét... Másrészt ezzel a „követeléssel” Isten meglehetősen egyszerű, sőt könnyed formát választott volna követésének helyes módjával.

És csak halkan jegyzem meg: Hol van följegyezve, hogy Jézus használta a Jehova nevet? Hogy Atyának, vagy Élinek szólítja, arról tudok... De ha használta volna is, hol tette ezt kulcskérdéssé?

+ Egyszer már írtam neked, hogy Jézus azt mondta: leszte nekem tanúim (ApCsel 1,8). Ezért vagyunk keresztyének, azaz krisztusiak, azaz Krisztus-követők, Krisztus tanúi.

Jézus Krisztus nem értett egyet azzal az elképzeléssel, hogy sok olyan vallás,

áll. Mivel Jézus azért támaszt fel embereket égi életre, hogy a föld felett uralkodjanak, ésszerű arra következtetnünk, hogy nem sokan kapnak ilyen megbízást (Lk 12,32). A Biblia pontosan meghatározza, hogy hányan fognak Jézussal uralkodni. (Jel 14,1)

Istenem, milyen szánalmasak! Jézus leinti azokat a tanítványait és az anyjukat, akik már a földön elkezdene az azon ügyeskedni, hogy minél magasabb rangban legyenek ott, a túlvilágon. (Mt 20,20–28) Sőt kifejezetten undorító, hogy miközben Jézus a halálára készül, köztük a helyezkedés folyik – ez a Jehova tanúinak lelkülete, akik magukat kiválasztottnak tartják, mint a megtévedt apostolok (közben olyan messze vannak Jézustól, sőt – ha tetszik – magától Jehovától, mint Makó Jeruzsálemtől).

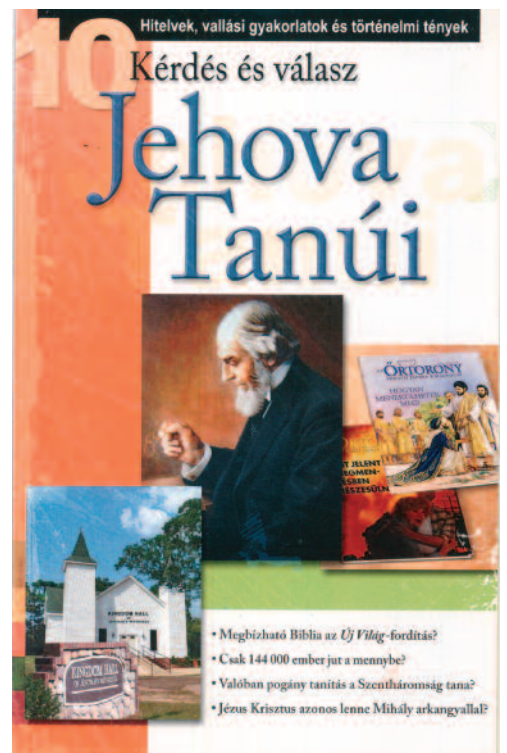
Sokkal közelebb áll hozzám, de az igazság mércéjén is az a megközelítés áll meg, ami a pogány asszony mondanása (Mt 15,27), azaz Jézustól még a morzsa is a legcsodálatosabb, legkirályibb eledel – mert tőle jön. Tehát legutolsónak lenni az Isten országában – már a legnagyobb ajándék...

Mindenki bolond, aki erre a Jehova tanúi témára napokat, éveket pazarol, könyvekbe, tanulmányok megírásába energiát fektet. Így inkább mihamarabb befejezem levelem.

Hamarosan jött a válasz:

„Gyógyulj meg, ha még beteg vagy! Jobbulást kívánok. Sajnos olyan mazochista vagyok, hogy én a »Jehovák« oldalát is olvasgatom, de ezután nem teszem. Bár sokszor jó leírások vannak azoktól, akik megszabadultak végre tőlük...”

BAKAY PÉTER

Kiadja és terjeszti a Harmat Kiadó (www.harmat.hu) és az Apológia Kutatóközpont (www.apologia.hu)

A teológiai nyelv kizökkenéséről

*„Egy harag nélküli Isten a bűn nélküli embereket bevitte az ítélet
nélküli országába egy kereszt nélküli Krisztus szolgálata által.”*

(H. Richard Niebuhr)

*„A kereszt teológusa minden dolgot a kereszten keresztül néz.”
(Luther)*

Fotó: Szeverényi

A kereszt teológiája szentimentalizálódott, különösen manapság, amikor oly sokat foglalkoznak az áldozattá válás kérdésével. Jézusról általában úgy beszélnek, mint aki „azonosul szenvedéseinkkel”, mint aki „szolidaritást vállal” nyomorúságainkkal. Lelkészek és teológusok, akik a mai vallásos lelket veszik célba, könnyedén használnak ilyen közhelyeket, mint az „Isten szenvedése” vagy az „Isten sebezhetősége”. De mindez általában egyoldalú és fojtogató atmoszférájú szentimentalizmust eredményez. Isten állítólag azért lesz így vonzóbb számunkra, mert azonosul fájdalmainkkal és szenvedéseinkkel. Egy ilyen teológiának kimondatlan vezérmotívuma, hogy a „nyomor szereti a társaságot”.

A kereszt teológiája azonban nem szentimentalizmus. Igaz, sokat szól a szenvedésről. Luther azt mondja, hogy a kereszt teológusa minden dolgot a szenvedésen, a keresztben keresztül néz. Természetesen az is igaz, hogy Krisztusban Isten belép szenvedéseinkbe és halálunkba. De a kereszt teológiájában az is hamarosan nyilvánvalóvá válik: **nem elhanyagolható szempont, hogy azért van szenvedés, mert megromlott a kapcsolatunk Istennel, mi pedig azonnal a vele való kényelmes azonosulásba próbálunk menekülni.** Luther hangsúlyozza, hogy Isten és Krisztus cselekvők ebben a helyzetben, nem pedig a cselekvés elszenvédői (Heidelbergi disputáció 27. tétele). János evangéliuma szerint Jézus rámutat, hogy senki sem veszi el az ő életét, hanem ő maga, a saját akaratából teszi le azt (Jn 10,18). S a legvégén Jézus azért hal meg, mert senki sem azonosult vele. A tömeg „Feszítsd meg!”-et kiabált, az egyik tanítvány elárulta, a másik megtagadta, a többi elhagyta őt és elmenekült. Egyedül halt meg, még Isten is elhagyta őt.

Mindezzel szemben mi elszenvedjük Isten rajtunk végzett abszolút és feltétel nélküli művét. Ez azért szenvedés, mert ömberként nehezen viseljük el. Az isteni cselekedet passzivitást kíván tőlünk. Emlékezzünk arra, hogy a „passzív” szó ugyanabból a gyökből származik, mint a „passió”, ami szenvedést jelent. Arról van szó, hogy Krisztus szenvedésének fényében új módon tekintünk a világra, a „szenvedésben és a keresztben” (20. tétel) szemléljük azt, mint olyanok, akik elszenvedik Isten szuverén cselekedetét. A szentimentális teológia azt a benyomást kelti, hogy Isten Krisztusban segítségünkre siet valami ismeretlen ellenséggel szembeni harcunkban, ő maga

is áldozattá válik, és úgy szenved, mint mi. Akár Jeruzsálem leányai, mi is siratjuk őt. A valódi kereszt teológiája azonban radikálisan megkérdőjelezi az ilyen érzelmeskedést. **„Ne engem sirassatok – mondta Jézus –, hanem magatokat és gyermekeiteket”.**

A könyv megírásának harmadik oka a másodikhoz kapcsolódik. Nyilvánvaló, hogy manapság sajátos erózió megy végbe a teológiai nyelvben.

A szentimentalizmus megváltoztatja a hangsúlyokat, s a nyelv kizökken helyéről. Vegyünk egy jól ismert példát: ma már egyre inkább elterjedt, hogy többé nem bűnösnek, hanem áldozatnak tekintjük magunkat, akiket elnyomnak a gonosz elnyomók; mi viszont azért fürkesszük őket, hogy lecsapjunk rájuk és vádoljuk őket. Senki sem tagadja, hogy kultúránkban vannak áldozatok és elnyomók. Bőségesen találunk ilyeneket. De az a kollektív paranoia, amelynek hatására ezt a képet dédelgetjük az ember alapvető dilemmájáról, sajnálatosan elmozdítja a nyelvet, amíg az félre nem csúszik, és ki nem zökken helyéről. **Ez az elcsúszás sokszor jelentéktelennek, megfoghatatlannak és szinte észrevétlenné tűnik, de éppen ezért annyira megtévesztő.**

Azt mondják, hogy ma már nem a bűntudat, hanem az értelemnélküliség kultúrájában élünk. S ilyenkor kizökken helyéről a nyelv. A bűntudat még minket, bűnösöket vádolt, de ki tehető felelősség az értelemnélküliségért? Természetesen nem mi. A bűn, ha egyáltalán eljut a tudatunkig, arra vonatkozik, amit „ők” tesznek velünk. Alan Jones, a San Franciscó-i székesegyház esperese egyszer így fogalmazott: „oly korban élünk, amikor minden megengedett és semmi sincs megbocsátva”.

Miután úgymond áldozatok és nem bűnösök vagyunk, megerősítésre, támogatásra és hasonlókra van szükségünk. Elcsúszik a nyelv, és kizökken a helyéről. **Terapeutikus lesz, nem pedig evangéliumi.** Egyre jobban meg kell kurtítani, nehogy bántson vagy sértsen bárkit is. A Heidelbergi disputáció 20. tételében

Luther szerint a „kereszt teológusa azt mondja, ami a valóság, amíg a dicsőség teológusa a jót rossznak és a rosszat jónak mondja”. Ebből nyilvánvaló, hogy a nyelv és a megfelelő teológiai nyelvhasználat a kereszt teológusának első számú kérdése. Luther idézett szavai azt sugallják, hogy a nyelv téves használatának és elcsúszásának teológiai gyökere van. Ha az a meggondolás vezérel bennünket, hogy a nyelvet állandóan megnyirbáljuk, nehogy valakit megsértsünk,

hogy az emberi lelket inkább pátolgassuk, nehogy támadásnak tegyük ki – ilyenkor természetesen, hogy a nyelv előbb-utóbb egy üdvözlőlap szentimentalizmusának szintjére fog összezsugorodni. S ezzel a bűn, a törvény, a vád, a bűnbánat, az ítélet, a harag, a büntetés, az elveszés, a halál, az ördög, a kárhozat, sőt maga a kereszt – tehát a hit szókincsének majdnem a fele – egyszerűen eltűnik. Elveszik teológiai legitimitása, következőképpen kommunikatív alkalmassága is.

A kereszt teológusa nevükön nevezze a dolgokat. Mai kifejezéssel: a kereszt teológusa mindent a nevében nevez. Aki a „szenvedés és a kereszt” által néz minden dologra, az arra kényszerül, hogy az igazságot mondja. A kereszt teológiája, mondhatjuk így, teológiai bátorságot és fogalmi keretet nyújt ahhoz, hogy a nyelv megmaradjon a maga helyén. Ez kétségtelenül azzal jár, hogy a nyelvről és a nyelvhasználatról kritikusan szóljunk. A kereszt teológiája rámutat, hogy mennyire félelmetes és ijesztő is az, ha a hit szókincsének mintegy a fele eltűnik. De pontosan látja majd, hogy a problémára adható egyedüli válasz a kereszt és a feltámadás, nem pedig fogalmak kiradírozása vagy elhanyagolása. E tanulmány, a maga szerény módján, a nyelv helyreállításához kíván hozzájárulni.

Gerhard O. Forde: *Ki a kereszt teológusa? Gondolatok a Heidelbergi Disputációról*, Magyarországi Luther Szövetség, Budapest, 2005, 6–8. old. Fordította: F. T. és Tóth Sára

Az alkohol kitűnő oldószer!

Oldja:

- a családokat,
- a házasságokat,
- a barátságokat,
- a munkaviszonyt,
- a bankszámlát,
- a jogosítványt,
- a máj- és agysejteket.

**Problémákat
nem old meg!**

A mai magyar népbe- tegség, morbus hun- garicus

Régeen a TBC-t nevezték így. A tuberkulózist, tüdővérszt gyógyszerrel, BCG-oltással sikerült legyőzni. Új fertőző betegség lépett helyére, az alkoholizmus, ami sajnos népbe-
tegség lett.

Miért fertőző ez a kór? Van egy kórokozója, az ALKOHOL. Az alkohol arab szó, azt jelenti: valami nagyon jó – de kinek jó?

Azt olvassuk a Bibliában: „Kinek jaj? Kinek fáj? Kinek van gondja? Kit vernek véresre hiába? – Azoknak, akik a bor mellett mulatnak. Ne nézd, hogy vörösödik a pohárban! Bizony simán lecsúszik az. De végül megcsíp, mint a kígyó, megmar, mint a vipera.”

Lelki-testi pusztítást visz végbe. Terjed – egyre több ember válik rabjává.

Mikor lesz valaki alkoholista? Ha rendszeresen, eleinte hétféteken, majd naponta fogyaszt szeszesítalt. Ha kihagyja, hiányzik, nem tud nélküle élni. Eleinte miatta, majd később érte remeg. A remegést csak az egyre több és több ital szünteti. Elissza keresetét, vagyonát, ott-hagyja állását, nem törődik családjával. Egy cél élteti csak: inni, inni és inni. „Inni kell, ha meghalunk is” – dalolják a kocsmákban. Az ivás sietteti a halált.

*„ÉbredjeteK, részegeseK,
sírjateK! JajgassateK mindannyian,
ti borivók...”
(Jóel 1,5)*

„Akkor hagyom abba, amikor akarom!” – jelentik ki sokan gögősen, de nem képesek rá, mert rabjai lesznek az itálnak.

Rájuk is vonatkozik a népdal: „Tied vagyok, szabad vagyok, megkötözött foglyod vagyok.”

Van szabadulás ebből a rabságból? Lehet ezt a halálos kórt gyógyítani? Különböző pszichoterápiával, gyógyteával, gyógyszerekkel nem lehet. Az alkoholizmus okát kell megtalálni: súlyos kudarcok, lelki válságok rejtőznek mögötte.

Hogy kezdődik? Valami nem sikerül, bánatra, kudarcra jó gyógyszer az ital. Búfelejtő, bátorságot ad, a nehézség kicsivé válik az alkohollal, de csak míg el nem múlik a hatása – utána minden egyre rosszabb. Jön a rideg valóság, jönnek a következmények. Összetörten, kiégetten jön a kínzó lelkiismeret-furdalás. Nincs tovább?

Akkor megszólal az IGE:

„Ne félj, mert megváltottalak, neveden szólítottalak, enyém vagy!” (Ézs 43,1)

Jézus az életet kínálja neked a halál helyett. Válaszd az életet! Ő megszabadít, a megkötözöttségedet Ő oldja fel, meggyógyít. Megszabadulhatsz a bűn fogságából, és a „spiritus vini”, a „bor lelke” helyett, az alkohol helyett a Spiritus Sancti, a Szentlélek lesz a vigasztalód. Meggyógyulsz, és védettséget kapsz a fertőzés ellen.

DR. SÁRKÁNY ANGYAL

Beszélő képek

Perzsa varázsfa, fotó: Kerényi-Nagy Viktor

A városligeti platán és a perzsa varázsfa példája

A Városligetben készítettem ezt a fotót. Korábban ilyet még nem láttam: két önálló ág összenőtt. Botanikus barátom megmagyarázta a jelenséget:

„Ahogy a szél fújja a fákat, ahol összedörzsölődnek, sebződnek, ott szövet alakul ki, mely összehegeszti a két részt. Ha levágnánk az eredeti ág eredési pontját, akkor a szomszéd rész tartaná életben. Van olyan növény, a perzsa varázsfa, ahol sok száz egyed így összenő, és az erdő »egy testté« lesz. A külön egyedek között is lesz tápanyagáramlás. Így jöttek rá eleink az oltás technikájára.” (Kerényi-Nagy Viktor)

Így van ez a mi emberi kapcsolatainkban is – családban, gyülekezetben, társadalomban – „sebződünk”, és jó esetben a két rész „összehegesztődik”.

Lehetséges olyan folyamat például az egyházban, mint a perzsa varázsfaerdő egy testté alakulása? A növényvilággal is üzen nekünk a Teremtő.

Sz. J.

Imádkozzunk!

„Amikor életre kelt a másokért való imádkozás, olyankor virágozott ki az egyház élete is.” (Ordass Lajos)

Adjunk hálát és dicsérjük Istent:

- a teremtett világért, az időért, amely segít beosztani, bölcsen használni életünk napjait;
- az ideai nyárért, a szeretteinkkel töltött pihenésért;
- mert az Ő segítségével mindig idejében érkezik;
- mert az „idők teljességében” Jézus Krisztus megnyitotta számunkra is az örökkévalóságot;

- hogy félelem nélkül várhatjuk az „idők végét”, Jézus visszajövetelét!

Valljuk meg:

- Isten nélkül az idő is ellenünk dolgozik, vagy türelmetlenül sürgetjük az eseményeket, kapkodunk, vagy késlekedünk, halogatjuk a tennivalókat;
- sokszor elszalasztottuk az „alkalmas időt”, vannak olyan mulasztásaink, amelyeket már nem lehet pótolni;
- bizony, eddigi életünk nagyobb része „hiábavalóság” volt;
- gyakran nem vesszük észre a jelen örömeit, mindig valami jövőbeni eseménytől várjuk a boldogságot;
- mindent azonnal szeretnénk megkapni!

Kérjük bizalommal:

- hogy „legyen meg a Te akaratod”, ne a miénk;
- hogy megtanuljunk „úgy számlálni napjainkat, hogy bölcs szívhez jussunk”;
- hogy felismerjük az Istentől kapott alkalmas pillanatokat a szólásra és a cselekvésre, de azt is észre tudjuk venni, hogy mikor van itt a hallgatás ideje;
- hogy reménységgel tekintünk a jövőbe, tudván, hogy Isten, aki a legjobbat akarja nekünk, tudja, hogy mikor minek az ideje jött el az életünkben;
- hogy az örök élet reménysége határozza meg földi életünket!

A.L.

Noé bárkája

Koczor Tamás

A-hogy egy-kor meg-men-tet-ted No-ét és csa-lád-ját,
Ments meg min-ket, ha jön a ve-szély,
Ments meg min-ket, ha jön a ve-szély.

Ahogy egykor megmentetted a kutyáját és macskáját...

Ahogy egykor megmentetted a kecskáját és birkáját...

Ahogy egykor megmentetted a farkast, medvét, oroszlánt...

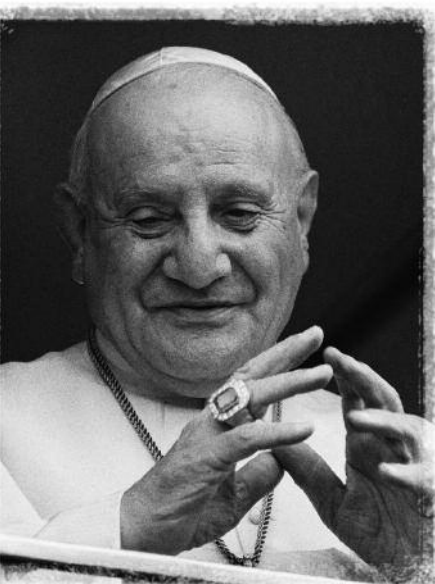
Ahogy egykor megmentetted a kengurut és páviánt...

Ahogy egykor megmentetted a csótányt és a poloskát...

Ahogy végül fölrajzoltad az égre a szivárványt,
(úgy) ments meg minket...

Derű

„A vidám szív a legjobb orvosság, a bánatos lélek pedig a csontokat is kiszáritja.” (Példabeszédek könyve 17,22)

XXIII. János, a derűs pápa

Egy kórházlátogatás alkalmával megkérdezte egy kislánytól, mi szeretne lenni, ha felnőtt. A gyerek azt felelte: rendőr vagy pápa. „A helyedben a rendőrséget választanám” – mondta a szentatyja. – „Pápa akárkiből lehet, nézz csak rám!”

Amikor egy riporter megkérdezte, hányan dolgoznak a Vatikánban, János pápa állítólag így felelt: nagyjából a fele.

Egy bíboros nehezményezte, hogy a vatikáni fizetésemelés után az egyik alkalmazott ugyanannyit keres, mint ő. A pápa azt mondta: „Annak az alkalmazottnak tíz gyereke van; remélem, a bíborosnak nincsen.”

XXIII. János pápa kifejezetten vidám emberként maradt meg az utókor emlékezetében. A hagyomány szerint mindennapi imájában egy csepp humor is kért. Angelo Giuseppe Roncalli tízgyermekes parasztcsalád harmadik gyermeke volt. Tudta, mit jelent az egyszerűség és a szegénység, és az erénye az volt, hogy ezt pápaként sem felejtette el.

Rejtvény

A betűket számokkal helyettesítettük. Néhányat megadtunk a felső táblázatban. Vízszintesen olvasva egy-egy ellentéppárt választanak el egymástól a fekete négyzetek. A megfejtésből megtudható, hogy mi a közös a felsorolt dolgokban. Beküldendő, hogy hol olvashatunk erről a Bibliában. A megfejtéseket a szerkesztőség címére várjuk: 1164 Budapest, Batthyány Ilona u. 38–40.

1	2	3	R	4	5	6	7	8	L	9	10	11	12	13	14	E	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	B	28	29	30
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	---	----	----	----

3	19	17	9	15	2	14	3	23	15	13	12	30	9	29	3																		
17	9	2	15	2	14	3		17	9	2	15	2	18	14	8	20	24	11	2	14	5	14	3	15									
6	9	14	3		13	20	22	13	20	25	2	29	3																				
4	7	23	28	7	9	29	3		14	5	25	2	14	3																			
3	25	4	29	3		8	15	18	15	2	14	3																					
13	20	29	3	19		2	29	8	27																								
24	6	18	15	24	3	19	14	2	3	19	22	4	29	3	30		24	6	18	15	24	6	3	3	19	15	4	30	24	29	3	30	
6	9	15	9	14	3		6	9	15	9	14	3	2	21	9	18	30	9	22	2	30	4	2	22	19	24	7	26	29	3			
23	15	13	24	15	4	15	3	14	3		15	9	18	15	3	19	2	14	3														
23	15	13	21	4	19	14	3		15	9	26	7	28	29	3																		
15	9	2	14	5	14	3		23	15	13	18	30	4	4	29	3																	
12	30	9	9	13	30	2	29	3		28	15	3	19	14	26																		
3	19	15	4	15	2	15	2		13	20	16	9	6	9	15	2																	
12	29	28	7	4	1		28	14	24	15																							

Megfejtés:

23	11	8	26	15	8	8	15	24	23	15	13	18	30	8	30	23	30	13	30	11	26	15	10	15
----	----	---	----	----	---	---	----	----	----	----	----	----	----	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

Az előző rejtvény megfejtése: „Boldogok az irgalmasok, mert ők irgalmasságot nyernek.” (Mt 5,7)

A.L.

A vastelepen

A z Audi nehézkesen gördült be a telepre. Látszott rajta, hogy megterhelte. A tulaj unottan várta, míg megállítom a motort. „Mit hozott?” „Öntvényt és vasat.” „Vigye oda hátra! Mindjárt odaérek én is.” Kiszálltunk. A halomra dobált vasak furcsa formákat alkottak, várták, hogy a rakodógép vasmarka beléjük marjon és teherautóra pakolja őket. „Nézd csak, apa, az olyan, mint egy ember, ott! Bádogember!” – Mutat a gyerek a halmok emberszerű elrendeződésére. Valóban. Olyan, mint egy bádogember. Közben odaér a tulaj is, int néhány anyagmozgató munkásnak, hogy pakolják ki az Audi csomagterét. „Itt hagyja az autót is?” – kérdezi. „Nem!” – mondom. „Bár, lehet, hogy itt kéne hagynom.” Cigaretára gyújt. „Jártam Ingolstadtban. Ezek olyan autók, amik egy életig eltartanak. Galvanizált karosszéria. Hol gyártanak ma olyat, mint ez? Amik most vannak, bádog az egész.” Sokáig nézi, ahogy eldöcögünk a telepről.

„Hol járt ez a bácsi?” „Ingolstadtban.” „Ott csinálták ezt az autót?” „Igen. Gyártották, nem csinálták.” „És miért mondta, hogy egy életre szól? Örökké fog tartani?” „Nem. De örökké emlékezni fogok rá. De Ingolstadt tudod, miről híres még?” „Miről?” „Ott tanult Frankenstein doktor.” „Tényleg?” „Tényleg.” „Kár, hogy nem hoztuk el azt a bádogembert. Jó lett volna játszani.” „Elhoztuk.” „Tényleg? Nem láttam, hogy bepakoltad volna.” **„Nem úgy... Elhoztam a lelkemben. Mindjárt mesélek róla.”**

A bádogember története egy love-story. Benne van a mesékből jól ismert szegény favágó, a maga perzselő szerelmével. Hisz abban, hogy a szerelem megváltoztatja az életét. A lány azt mondja: nem. Még nem. Szeretne új egzisztenciát, kilépni a gonosz mostoha nyomasztó szűrkeségéből. A fiú új házat akar építeni, hogy majd odaköltözzenek egyszer. A gonosz mostoha nem akarja elengedni a lányt, mert akkor nem lesz, aki ellássa. Önző énje birtokolni akarja. Paranormális erőket vesz igénybe, hogy megakadályozza a frigyét. Megátkozza favágót. A favágó élete megváltozik. De ez nem akadályozza meg abban, hogy a rózsaszín álomért harcoljon. Előbb a lábát veszíti el, majd a kezét, testét, a szívét és a fejét, benne az eszével is. Mígnem egy alkalommal elfelejti magával vinni az olajogembert, ideiglenes flexibilitást biztosított

erdőben. Eseménytelen kárhozatba merevedve.

A történetben említés történik egy láthatatlan, az író által meg nem formált figuráról. A bádogosmesterről. Ő az, aki frankensteini munkával átalakítja a főhőst. Emberből bádogemberré változtatja. Átalakítja, de ez az átalakítás csak úgy mond életben tartás, nem pedig a probléma megoldása. Egy kongó, üres bádogéleletet biztosít neki. De ez csak a megoldás felé vezető út, a lehetőség folytatása. Azt hitte, van megoldás itt a földön: a szervdonort gondolta megoldásnak. A transzplantációban reménykedett. A szívet és agyat átültetni képes csodadoktorban. A vége pedig egy bádogszoborrá merevedett halom ócskavas.

A görög filozófiában Platónnál olvassunk egy történetről. A barlanghasonlatról. Emberek ülnek egy barlangban háttal a bejáratnak, és a bejáratnál beszűrődő fény árnyékokat vet a szemközti falra. A barlangban ülők azt hiszik, ez a valóság. Mígnem kívülről jön valaki, aki kivezeti őket, és megmutatja nekik az igazi valóságot. Ezt a vezetőt paidagógosznak nevezi a szerző. Dorka egyféle vezető ebben a mesében. Kivezeti a bádog favágót megrekedt életéből, élethelyzetén változtat, de még mindig nem ő, aki a megoldást adja. Csodálatos ebben a mesében, hogy hisznek abban, hogy Oz segít rajtuk. Nem látták még, de értesüléseik vannak róla. **Valakiről, akinek olyan hatalma, képességei vannak, hogy megoldja problémáikat.** Elindulnak ebbe az irányba. Mert válasz kell. Megoldás kell a problémákra.

Dorka csak megolajozta a bádogembert, ideiglenes flexibilitást biztosított

neki, átmeneti megoldást adott, de ez nem elég. Célirányossá teszi a bádogember életét. Rámutat a megoldásra: Ozra. Neki már szíve sincs. Sőt esze sem. Mit kérjen Oztól, észet vagy szívet? Gondolkodnak együttesen. A madáríjesztő szerint inkább észet, mert ész nélkül nem tudja, mihez kezdjen a szívével. Vagy inkább szívet, mert szív nélkül az ész nem teszi boldoggá az embert? És a legfőbb cél, hogy elérjük a boldogságot – vonják le a következtetést a mesében szereplők egymás közt.

„De miért hívják a varázslót Oznak?” – kérdezte a gyerek. „Ezen én is sokat gondolkoztam annak idején is, meg most is, meg azon is, hogy hogyan kellene helyesen írni, mert a nevet hosszú ó-val ejtem, de leírni röviddel kell.” „Valami rövidítés volna?” – kérdezte ismét. – „Lehetséges. Talán az Odaát Zónának. Ez a megoldás nem volt túl eredeti, de annál jobbnak bizonyult. Hiszen egy forgószél vitte át, vagyis odaát a főhőst. Mondhatnánk utazóviharnak. **A viharok átrendezik az életünket. Mint itt, a mesében.** Nem szüntették meg az életet, csak átrendezték a mesében szereplő Dorka életét. Hangsúlyeltolódás. Mondhatnám nagyon-nagyon hivatalosan. Persze ebből az Odaát Zónából ájtott valaki hozzánk. Azért, hogy ne odaát keressük a megoldásokat, hanem már itt a miénk legyen. Már itt megkapjuk a szívet, a tudatot, bátorságot, célirányos életet.”

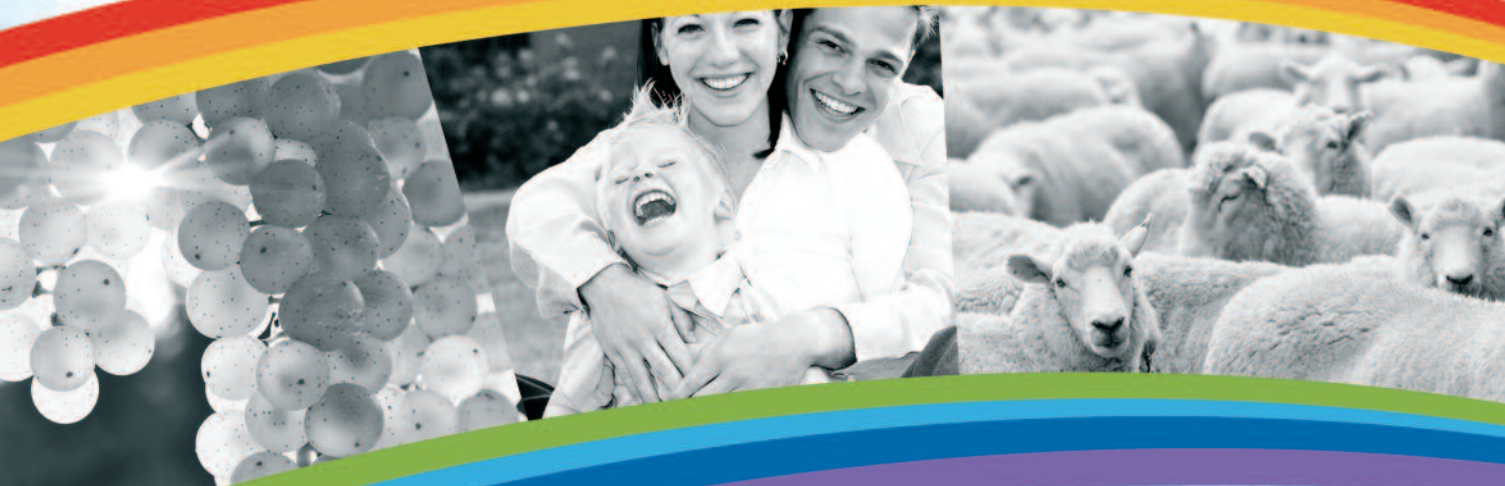
HORVÁTH CSABA
(Magyarul helyesen Óz. – szerk.)

ISTENNEL SZÖVETSÉGBEN

ORSZÁGOS EVANGELIZÁCIÓ
Budapest,
Deák téri evangélikus templom

2014. október 11.
szombat, 10–16 óra

09:40

Éneklés a Korál-sziget együttessel

10:00

Köszöntés, ima – *Szemerei János*

Noé bárkája – gyermekkantáta a kiskőrösi evangélikus óvodások és iskolások közreműködésével

Vezető: *Farkasné Gombár Ildikó és Fodorné Faragó Krisztina*

Igehirdetés – Isten szövetsége a világgal (1Móz 9)

– *Gáncs Péter*

11:15

Bibliakörök

12:45

Ebédszünet (az egyház szerény vendéglátást biztosít)

14:00

Tanúságtétel

Dr. Solt Pál, a legfelsőbb bíróság volt elnöke
Berecz András ének- és mesemondó

15:00

Igehirdetés – Az új szövetség – *Sefcsik Zoltán*

Úrvacsora – *Cselovszky Ferenc*

Ének – Új teremtés együttes

Gyermekfoglalkozás lesz a Kisdeák óvoda termeiben.

A 2–6 éveseknek a második emeleten, a 7–12 éveseknek az első emeleten.

Az alkalomra mindenkit szeretettel vár

a Magyarországi Evangélikus Egyház Missziói Bizottsága.

A 2014-es év igéje

„De nekem olyan jó Isten közelsége!”

(Zsolt 73,28a)